

Johanna Orrensalo

OSUUSKUNNAT –
YRITYSOIKEUS JA -VEROTUS

Liiketalouden koulutusohjelma
2014

OSUUSKUNNAT – YRITYSOIKEUS JA -VEROTUS

Orrensalo, Johanna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Marraskuu 2014
Ohjaaja: Lehtonen, Suvi
Sivumäärä: 48
Liitteitä: 1

Asiasanat: osuuskunnat, osuuskuntalaki, osuustoiminta, yritysmuodot, verotus

Tässä opinnäytetyössä tutkimuksenkohteena oli osuuskunta. Tarkoituksena oli tutkia osuuskuntia liiketoiminnan yksikköinä eli yrityksinä. Näkökulma tutkimustyöhön otettiin yrityslainsäädännöstä ja – verotuksesta. Erityisesti uusi osuuskuntalaki oli mielenkiinnon kohteena, myös verotukseen suunnitellut muutokset kiinnostivat. Lähtökohta tutkimustyölle lähti työstä tilintoimiston kirjanpitäjänä ja huomiona, että kuinka huonosti osuuskunnan yritysoikeudelliset asiat olivat tiedossa. Työssä käytettiin lähteinä kirjallisuutta, lainsäädäntöä sekä muita kirjallisia lähteitä. Lähinnä siksi, että uusi lainsäädäntö on ollut voimassa 1.1.2014 alkaen, joten käytännön esimerkkejä on vielä vähän tarjolla muutosten vaikutuksista. Opinnäytetyössä haluttiin kuvata osuuskuntia mahdollisimman tarkasti lainsäädännön ja viranomaisten säännösten mukaisesti.

Osuuskunnat ovat huomattava osa suomalaista yritysmailmaa, vaikka suurin osa niistä on todella pieniä muutaman jäsenen yhteisöjä ja ne kattavat alle prosentin suomalaisista yrityksistä. Silti tutkimustyön tuloksena havaittiin, että suuret osuuskunnat ovat suomalaisen talouselämän suuria vaikuttajia. Niillä on vaikutus niin yksittäisen suomalaisen jokapäiväiseen elämään kuten myös Suomen valtion talouteen. Myös pienellä osuuskunnalla voi olla suuri merkitys yksittäiselle henkilölle, koska osuuskuntien kautta voidaan työllistyä. Yli seitsemän jäsenen osuuskuntien jäsenet voivat myös olla oikeutettuja työttömyystukeen, joten näinä vaikeina taloudellisina aikoina tällä asialla voi olla paljonkin merkitystä jopa työttömyystilastoihin.

Tutkimustyön tuloksena osuuskunnista havaittiin monia osakeyhtiöön verrattavia ominaisuuksia, mutta silti osuuskunta on ja pysyy omintakeisena yhteisönä. Vaikka uusi osuuskuntalaki tuokin paljon sääntelyä, sallii se yhä paljon asioita, joita muissa yhteisöissä ei voida toteuttaa. Tärkeimmäksi asiaksi nousi tutkimustyön myötä osuuskunnan säännöt. Niillä voidaan muokata osuuskunnan toimintaa ja sen ohjailua todella monin eri tavoin. Monet osuuskuntalain kohdat sallivat sääntömerkintöjen muuttamista lain olettamusta ja jotkin lakikohdat eivät ole edes lainvoimaisia ilman sääntömerkintää. Eli osuuskuntaa perustaessa kannattaa miettiä tarkkaan sääntöjä, koska niihin perustuu lähes kokonaan osuuskunnan tulevat ratkaisut, niin liittyen osuuskunnan toimielimiin, rahoitukseen, jäsenten velvollisuuksiin ja oikeuksiin sekä osuuskunnan ulkopuolisten ottamiseen mukaan osuuskunnan toimintaan.

Osuuskunnat ovat tulleet mukaan nykyaikaiseen liiketoimintaa varten otettavina tekijöinä.

Orrensalo, Johanna
Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Business
November 2014
Supervisor: Lehtonen, Suvi
Number of pages: 48
Appendices: 1

Keywords: cooperatives, Co-operatives Act, cooperation, company forms, taxation

This study examined the cooperatives as business units, as enterprises, from the point of view of corporate law and taxation. The new Co-operatives Act and the planned changes regarding taxation were of interest, too.

The starting point for the study was an accountant's job in an accounting office and the observation of how badly the corporate law of a cooperative is known. Literature, legislation and other written documents were used as sources in the study. This was mainly because the new legislation has been in force only since 1 January 2014, so there were only very few practical examples regarding the effects of the changes. I wanted to describe cooperatives as accurately as possible according to legislation and authorities' regulations.

Cooperatives form an essential part of corporate life in Finland although the majority of them are small communities, comprising of just few members. Also, they cover only one per cent of Finnish enterprises. Despite that, based on the results of this thesis, it can be concluded that large cooperatives are highly influential in the Finnish economy. They have an effect on both individual people as well as the Finnish economy. Even small cooperatives can be influential to individuals because cooperatives also act as employers. Members of cooperatives that have more than seven members may also be entitled to unemployment benefits, which can be considered quite important during economically difficult times.

The study revealed that although cooperatives share many common characteristics, still cooperatives are and remain as distinctive communities. Although the new Co-operatives Act brings with it a certain amount of regulation, it still enables many things that cannot be carried out in other communities. In the study, the rules of a cooperative turned out to be the most important factor. With them, the operation of a cooperative can really be modified in many ways. The new Co-operatives Act allows the rules of a cooperative change the legal presumptions, and certain sections in the legislation are not even legally valid without a specific rule. This means that when establishing a cooperative, rules must be considered very carefully since future solutions are almost entirely based on them, regarding the organs of a cooperative, funding, member obligations and rights and admitting outsiders take part in the activities of a cooperative.

Cooperatives are nowadays an important part of modern business.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTETYÖONGELMA JA TUTKIMUSTYÖ.....	7
3	OSUUSKUNTA.....	8
3.1	Osuuskunnan perustaminen	11
3.2	Osuuskunnan säännöt.....	12
3.3	Osuuskunnan jäsenyys	13
3.4	Osuuskunnan hallinto.....	15
3.4.1	Osuuskunnan kokous.....	15
3.4.2	Osuuskunnan hallitus.....	17
3.4.3	Osuuskunnan muut toimet.....	18
3.5	Osuuskunnan rahoitus	19
3.6	Osuuskunnan kirjanpito ja tilintarkastus.....	21
3.7	Vahingonkorvausvastuu.....	23
4	TYÖOSUUSKUNTA.....	24
4.1	Laskutusosuuskunta	25
4.2	Markkinointiosuuskunta	25
4.3	Työosuuskunnan jäsenen työttömyysturva	26
5	OSUUSKUNTALAKI	27
5.1	Osuuskuntalain historiaa.....	27
5.2	Uusin lain kokonaisuus vuonna 2013	28
6	VEROTUS.....	30
6.1	Ylijäämän palautus ja osuuspääoman korko.....	30
6.2	Työosuuskunnan verotus	31
6.3	Osuuskunnan jäsenen verotus	32
6.4	Tulevaisuuden näkymiä osuuskunnan verotuksessa	32
7	YRITYSJÄRJESTELYT OSUUSKUNNASSA.....	33
7.1	Sulautuminen	34
7.2	Jakautuminen	35
7.3	Yhtiömuodon muuttaminen	35
7.4	Purkautuminen	36
7.5	Selvitystila.....	37
8	TUTKIMUSTYÖN TULOKSET.....	38
8.1	Miksi osuuskunta?	38

8.2	Yritystoiminta osuuskunnassa	40
8.3	Osuuskunnan toiminnan lopettaminen.....	43
8.4	Yhteenveto	44
LÄHTEET		46
LIITTEET		

1 JOHDANTO

Kun puhutaan osuuskunnista, suomalaiselle tulee ensimmäisenä mieleen S-ryhmä tai Op-pohjola – ryhmä. Onkin totta, että lähes kahdella miljoonalla suomalaisella on S-ryhmän vihreä kanta-asiakaskortti ja monessa kotitaloudessa ollaan kahdesta kolmeen eri osuuskunnan jäseniä. Näin osuustoiminta koskettaa suomalaisia jokapäiväisessä elämässä. Pelkästään vähittäiskaupan alalla S-ryhmä kattaa 45 prosenttia toimialasta. Osuuskunnat edustavat ääripäitä Suomessa. Yksi kolmasosa osuuskunnista on jättimäisiä osuuskuntakonserneja ja loput kaksi kolmasosaa pieniä yrityksiä, jotka työllistävät vain omia jäseniään tai ainakin pyrkivät auttamaan näitä työllistymisessä. Työskentelen tilitoimistossa kirjanpitäjänä ja huomasin, että osuuskunnat tuntuvat olevan hieman taloushallintoperheen ”mustia lampaita”. Kirjanpitäjät, jotka ovat työskennelleet alalla vuosikymmeniä, eivät oikein tunne niiden erityispiirteitä ja moni tilintarkastajakin pyörittelee päätään. Tämä johtuu varmasti siitä tosiasiasta, että osuuskunnat kattavat vain alle prosentin suomalaisista yrityksistä. Näin ollen osuuskunnat ovat alkaneet kiehtoa minua ja työnantajani kehotuksesta valitsin osuuskunnat työni aiheeksi.

Tämän vuoden alussa voimaan tullut uudistettu osuuskuntalaki pyrkii tuomaan osuuskunnat osaksi nykyaikaista liiketoimintaa ja osaksi yhteisöjä, jotka pyrkivät voiton tuottamiseen. Osuuskunnat halutaan jatkossa nähdä muinakin kuin aatteellisina yhteisöinä. Tässä työssä on tarkoitus avata osuuskuntiin liittyviä yhtiöoikeudellisia ja verotuksellisia seikkoja sekä niitä avuksi käyttäen antaa ohjeistusta, mitä asioita tulee ottaa huomioon osuuskuntaa perustaessa sekä sen liiketoimintaa pyörittäessä. Yritysoikeutta ja –verotusta käsitellessä ei voida kirjanpitoasioita jättää kokonaan käsittelemättä. Osuuskuntien kirjanpitoa ja siihen liittyviä seikkoja käsitellään kuitenkin ihan lyhyesti. Yrityksen kirjanpidon tulee olla ajan tasalla, jotta verotus voidaan toimittaa oikein ja lainmukaisesti. Tässä työssä ei kuitenkaan ole tarkoituksena käsitellä kirjanpidon hienouksia vaan käsitellä osuuskuntia yritysoikeuden ja –verotuksen vaikutuksen alaisena yhteisönä.

2 OPINNÄYTETYÖONGELMA JA TUTKIMUSTYÖ

Kirjallisessa työssä tulee olla selkeä ja huolellisesti rajattu tutkimusongelma, johon erilaisin tutkimusmenetelmin haetaan vastausta. Teoreettisen viitekehyksen tehtävänä on rajata ja muotoilla tutkimuksen ongelmaa. Tämä tarkoittaa tutkimukseen liittyvien käsitteiden mahdollisimman tarkkaa muodostamista. Tutkijan on helpompi työskennellä tutkimuksensa parissa, kun hän on tietoinen tutkimusongelman keskeisistä asioista. (Tilastokeskuksen verkkosivut 2013.)

Tässä työssä on siis tarkoitus käsitellä osuuskuntia liiketoiminnan yksikköinä, yhteisöinä. Uusi osuuskuntalaki on tietenkin yksi keskeisistä asioista, koska sen voimaan tulo toi uusia lainmääräyksiä osuuskunnan liiketoiminnan pyörittämiseen. Keskeiset käsitteet opinnäytetyössäni tulevat olemaan osuuskunta, yhtiöverotus ja yhtiöoikeus. Tutkimusongelma on rajattu yhtiöoikeuteen ja – verotukseen, kirjanpito-asiat jäävät vähemmälle, koska opinnäytetyö on kohdistettu tilitoimiston käyttöön, niin voidaan ajatella, että kirjanpidolliset perusasiat ovat jo selvillä. Keskeisiä kysymyksiä ovat miten osuuskunta perustetaan, miten sen hallinto ja liiketoiminta tulee järjestää sekä mitä mahdollisuuksia uusi laki tuo osuuskunnan toiminnan järjestämiselle.

Jotta tehty tutkimustyö tukee lopullista työtä mahdollisimman hyvin, tulee valita tarkasti tutkimusmenetelmä ja tiedonhankinnan keinot. Oma opinnäytetyöni tulee perustumaan täysin kirjoitettuun tietoon. Kyseessä on aihe, jota määrää tarkasti erilaiset lainsäädännöt ja viranomaisten määräykset sekä ohjeet. Yhtiöverotukseen ja – oikeuteen liittyvissä ongelmissa on harvoin tilaan omille mielipiteille ja tuntemuksille.

Deskriptiivinen laadullinen menetelmä tarkoittaa tutkimuksen kohteen kuvailua mahdollisimman tarkasti ja totuudenmukaisesti. Kuvailussa poraudutaan yksityiskohtiin ja niiden kautta halutaan kuvata kohdetta sekä mahdollisesti korostaa joitakin yksityiskohtia tai parannusmahdollisuuksia (Anttila 2006, 285.) Kuvaileva tutkimusote ei ole tutkimusmenetelmistä syvimpään porautuva vaan oikeastaan aika pinnallinen tapa tutkia kohdetta. Tätä tutkimusmenetelmää on kuvattu myös epävarmuudeksi tutkimustyötä kohtaan. Tämän menetelmän tarkoitus on kuitenkin kuvaila kohdetta

sellaisena kuin se on muuttamatta sitä lainkaan. (Virtuaali-ammattikoulun verkkosivut 2007.) Tämä piirteen vuoksi katsoin, että deskriptiivinen laadullinen menetelmä sopii parhaiten opinnäytetyöongelmani esittämiseen. Kuten jo aiemmin todettiin, oikeudelliset asiat tulee esittää lain- ja määräysten mukaisesti. Tutkimustyön tulosten oikeudellisuus ja työn käyttömahdollisuudet kärsivät, jos asioita ei esitetä niin kuin niistä on määrätty.

Oikeusdogmatiikka eli lainoppi on oikeustieteellisestä tutkimuksesta yleisintä. Sen tavoitteena on selvittää, mikä lainkohta on voimassa käsiteltävään ongelmaan. Toinen tärkeä lakitutkimuksen suuntaus on voimassa olevan oikeuden jäsentäminen eli tutkimuskohteen systemointi. Systemointi helpottaa kokonaiskuvan hahmottamista oikeudellisista järjestelyistä ja niiden välisistä suhteista. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2001, 13–14.) Kirjanpilotyössä joutuu huomioimaan useita eri lakeja sekä viranomaisohjeita sekä – määräyksiä. Onkin erittäin tärkeää jäsentää, mitä lakeja ja määräyksiä tulee noudattaa ja miten ne vaikuttavat osuuskunnan toiminnan järjestämiseen.

3 OSUUSKUNTA

Osuuskunnalla on erityispiirteensä, jolla se erottuu muista yhteisöistä kuten yhtiöistä, yhdistyksistä ja julkisoikeudellisista yhteisöistä. Osuuskunta on oma erillinen oikeushenkilönsä. Tämä tarkoittaa, että osuuskunta vastaa omista velvoitteistaan eivätkä sen jäsenet tai muiden osuuksien omistajat joudu henkilökohtaiseen vastuuseen esimerkiksi osuuskunnan veloista, jos osuuskunta ei pystykään huolehtimaan velvoitteistaan. Osuuskunnilla ja yhdistyksillä voi olla vaihteleva määrä jäseniä, mutta erotuksena on osuuskunnan jäsenten oikeus saada maksamansa osuusmaksu takaisin jäsenyyden päätyttyä. Yhdistysten taloudellista toimintaa ja varallisuuden käsittelyä ei säädellä lainsäädännössä yhtä tarkasti kuin osuuskunnan toimintaa. Osakeyhtiöitä ja osuuskuntia erottaa pääsääntöisesti osakeyhtiön kiinteä osakepääoma ja lain säätelemä vähittäismäärä osakepääomalle, osuuskunnan jäsenmäärä ja osuuksien määrä se-

kä osuuspääoma voivat taas vaihdella tilanteen mukaan. Mutta on myös mahdollista perustaa suljettu osuuskunta, jonka jäsenten määrä on vakio kuten myös osuuspääoma. Osuuskuntalain mukaan osuuskunnan tärkein tehtävä on osuuskunnan jäsenten taloudenpidon tai elinkeinon tukeminen tarjoamalla palveluja, joita osuuskunnan jäsenet voivat hyödyntää. Viimeisin lainuudistus on venyttänyt tätä päämäärää myös mahdollisuuden erityisesti voiton tavoitteluun. (Pöyhönen 2013, 48–49.)

Osuuskunnan ylijäämä kuuluu osuuskunnalle. Ylijäämää ei saa jakaa jäsenille tai muille osuuskunnan omistajille ellei osuuskunnan säännöissä ole erikseen tästä määrätty. Osuuskunnan jäsenet eivät voi myöskään vaatia vähimmäisosan jakamista, kuten osakeyhtiössä on mahdollista. Osakeyhtiölain mukaan osakeyhtiön tulee jakaa vähintään puolet tilikauden voitostaan, jos osakkaat, jotka omistavat vähintään 10 prosenttia yhtiön osakkeista, sitä vaativat varsinaisessa yhtiökokouksessa (L 624/2006 13:7 §).

Osuuskunnan jäsen ei voi siirtää jäsenyyttään toiselle henkilölle. Osakkaiden ja osuuskunnan omistajien tilanne on eri, koska osuuskunta perustuu jäsenyydelle, ei omistamiselle. Esimerkiksi jos osuuskunta jakaa ylijäämäänsä, jako perustuu jäsenten osuuskunnan palveluiden käytön määrään, ei rahamäärään, joka osuuskuntaan on sijoitettu. Näin tapahtuu ainakin pääsäännön mukaan. (Mähönen & Villa 2014, 5-7.)

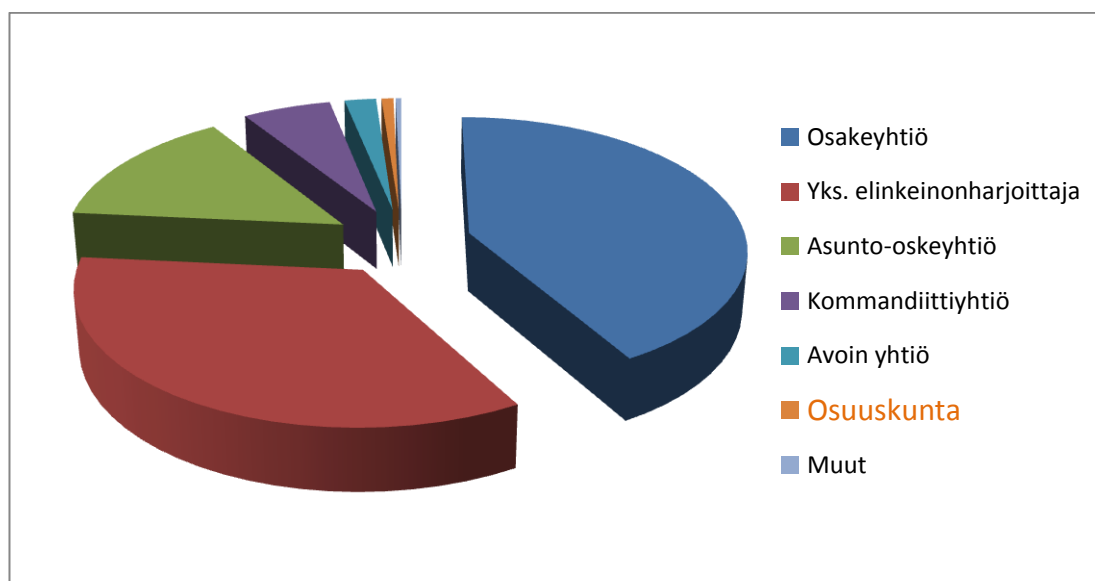
Osuuskunta nähdään usein aatteellisena yhteisönä, jonka tarkoitus on edistää jäsenten toimeentuloa. Hyvänä esimerkkinä voidaan ajatella vanhan ajan mylly-osuuskuntaa, jota jäsenet voivat käyttää viljan jauhoamiseen. Myllyn kulut ja velvollisuudet hoidetaan yhdessä ja jokainen jäsen saa käyttää myllyä saadakseen viljastaan jauhoa. Uuden osuuskuntalain mukaan osuuskunta voi säännöissään myös määrätä, että osuuskunnan tarkoitus onkin voiton tuottaminen osuuskunnan osuuskunnan osuuskunnan omistajille. Tämä tuo osuuskunnan lähemmäs yhtiöitä, joiden tehtävä lain mukaan on voiton tuottaminen. Eli nyt osuuskuntakin voidaan nähdä ”oikeana” yrityksenä ei pelkästään aatteellisena ”hyväntekijänä”. (Pöyhönen 2013, 50.)

Patentti- ja rekisterihallituksen mukaan vuoden 2014 kesäkuun lopussa Suomessa oli rekisteröityneitä yrityksiä 591 967 kappaletta. Suosituin yritysmuoto on osakeyhtiö.

Osuuskunta kuuluu kuuden suosituimman yritysmuodon joukkoon, vaikka osuuskuntien määrä on alle 1 % suomalaisista yrityksistä. (Patentti- ja rekisterihallituksen verkkosivut 2014.) Alla olevasta taulukosta ja kaaviosta näkee yritysmuotojen jakauman Suomessa vuoden 2014 kesäkuussa.

Taulukko 1. Yritysmuotojakauma Suomessa vuoden 2014 kesäkuussa

	Lkm	%
Osakeyhtiö	247 050	41.73
Yks. elinkeinonharjoittaja	205 738	34.75
Asunto-osakeyhtiö	85 545	14.45
Kommandiittiyhtiö	34 520	5.83
Avoin yhtiö	12 301	2.08
Osuuskunta	4 626	0.78
Muut	2 187	0.37
Yhteensä	591 967	

Kuvio 1. Yritysmuotojen jakauma Suomessa vuoden 2014 kesäkuussa

Vaikka osuuskunnat muodostavat todella pienen osan suomalaisista yhteisöstä, on niillä iso yhteiskunnallinen merkitys. Suomalaisissa osuuskunnissa on yli neljä miljoonaa jäsentä, melkein 90 prosenttia suomalaisista aikuisista on ainakin yhden osuuskunnan jäsen. Osuuskunnat työllistävät 107 000 suomalaista ja vuoden 2009 tilastojen mukaan osuuskuntakonsernien osuus Suomen bruttokansantuotteesta oli noin 17 prosenttia. Viimeisen kymmenen vuoden aikana suomalainen osuustoiminta

on noussut maailman kärkeen suhteutettuna asukasmäärään ja bruttokansantuotteen. Uusi-Seelanti ja Hollanti tulevat perässä. (HE 185/2012.) Seuraavissa kappaleissa kerrotaan yksityiskohtaisemmin osuuskuntiin liittyvistä yhtiöoikeudellisista seikoista.

3.1 Osuuskunnan perustaminen

Ennen lakiuudistusta osuuskunnan perustamiseen vaadittiin vähintään kolme henkilöä. Uuden lain myötä osuuskunnan voi perustaa vain yksikin henkilö. Eli osuuskunnassa voi siis olla vain yksi jäsen ja yksi osuus. Osuusmaksua ei ole määritelty osuuskuntalaissa vaan sen suuruus voidaan määrittää osuuskunnan säännöissä. Joten osuuskunnan osuuksia ja osuuspääomaa ei rekisteröidä kaupparekisteriin, koska nämä voivat vaihdella osuuskunnan toiminnan aikana. Kuitenkin osuuskunnan osakkeet ja osakepääoma, jotka ovat kokonaan maksettu osuuskuntaa perustaessa, tulee rekisteröidä. Laki ei määrää osuuskunnan osakepääomalle vähittäismäärää. (Mähönen & Villa 2014, 40–41.)

Osuuskunnan perustamiseen vaaditaan kirjallinen perustamissopimus. Sopimuksen allekirjoittaa perustamishetkellä tiedossa olevat jäsenet. Vaikka perustamijäseniä olisikin vain yksi, tulee hänen laatia kirjallinen perustamissopimus ja allekirjoittaa se. Myös perustamistilanteessa osakkeiden tai ei-jäsenten osuuksien haltijoiden tulee allekirjoittaa perustamissopimus. Tämä tarkoittaa maksettujen osakkeiden ja osuuksien haltijoita. Heidän tulee olla siis sopimusosapuolia ja heidän omistamansa osakkeet tulee rekisteröidä. (Mähönen & Villa 2014, 41–42.)

Laki ei määrittele kovinkaan tarkasti perustamissopimuksen sisältöä. Sopimuksessa tulee mainita ainakin päivämäärä, sopimusosapuolten tiedot (siis perustajajäsenet ja osakkeiden tai osuuksien haltijat), heidän osuutensa määrät, merkintähinnat (eli osuuskunnan saama osuus osuusmaksusta), osuuden maksuajankohdat sekä osuuskunnan hallituksen jäsenet. Sopimuksessa tai sen liitteissä tulee ilmetä osuuskunnan tilikausi. Sopimuksessa tulee myös olla tieto osuuskunnan toimitusjohtajasta, tilin-

tarkastajasta tai toiminnantarkastajasta, jos osuuskunnalle on valittu näitä tahoja. Perustamissopimukseen tulee liittää osuuskunnan säännöt. (L 421/2013 2:2 §.)

Perustamissopimusta voidaan muuttaa ennen sen rekisteröintiä kaupparekisteriin noudattaen yleisiä sopimusoikeuden ehtoja ja määräyksiä. Vaikka osuuskuntalaki määrää kirjallisesta perustamissopimuksesta, voidaan jotkin suullisetkin ehdot katsoa päteviksi sopimusosapuolten välillä vedoten yleisiin sopimusoikeudellisiin periaatteisiin. Lakihan määrittelee myös suullisen sopimuksen päteväksi. (Mähönen & Villa 2014, 42.) Näin ollen kaikkien sopimusosapuolien tulee hyväksyä muutokset, paitsi jos sopimusehdon voidaan katsoa aiheuttavan kohtuutonta haittaa sopimusosapuolelle. Tällöin tämä sopimuskohta voidaan katsoa pätemättömäksi tai sen pätevyydestä voidaan sovitella. (L 228/1929 36 §.)

Osuuskunta tulee rekisteröidä kaupparekisteriin kolmen kuukauden sisällä perustamissopimuksen allekirjoittamispäivästä. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että perustamissopimus on päivätty. Jos allekirjoittamiset tapahtuvat eri päivinä, katsotaan kolmen kuukauden määräajan alkavan viimeisestä allekirjoituspäivästä. Jos osuuskuntaa ei rekisteröidä tämän määräajan sisällä, perustaminen raukeaa. (Mähönen & Villa 2014, 44.) Ennen rekisteröintiä kaupparekisteriin osuuskunta ei ole oikeushenkilö. Eli se ei voi tehdä liiketoimintaa hankkimalla itselleen saamisia tai velkoja. Osuuskunnalla ei ole myöskään asian oikeuskelpoisuutta viranomaisten kanssa ennen rekisteröintiä. (Mähönen & Villa 2014, 59.) Patentti- ja rekisterihallituksen sekä verohallinnon yhteisellä palvelusivustolta (www.ytj.fi) löytyy tarvittavat lomakkeet sekä ohjeet osuuskunnan perustamiselle sekä rekisteröinnille. Kaupparekisterin hinta osuuskunnan perustamisilmoitukselle on 380 euroa. (Yritys- ja yhteisötietojärjestelmän verkkosivut.)

3.2 Osuuskunnan säännöt

Osuuskuntalakiin on otettu mukaan osakeyhtiölakia mukaileva yhtiöjärjestysstrategia, jonka mukaan osuuskunnalla tulee olla säännöt (osakeyhtiöllä vastaavana yhtiöjärjestys). Lain mukaan säännöissä tulee olla osuuskunnan toiminimi, kotipaikka

(kunta Suomessa) ja toimiala. (L 421/2013 2:3 §.) Mähösen ja Villan mukaan tätä pakollista määräystä voidaan pitää turhana, koska nämä tiedot voitaisiin myös ilmoittaa osuuskunnan perustamissopimuksessa. Eli tässä tapauksessa osuuskunta voitaisiin perustaa ilman laadittuja sääntöjä. Osuuskunnan säännöt tulee kuitenkin lain mukaan liittää perustamissopimukseen, joten ne tulee laatia, vaikka sitten erittäin lyhyesti. Osuuskunnan säännöissä voidaan poiketa osuuskuntalain olettasäännöistä. Tämä tarkoittaa, että jotkin lain kohdat katsotaan olevan voimassa, jos niistä ei ole erikseen osuuskunnan säännöissä määrätty. Myös joidenkin lain sallimien toimintojen mahdollistaminen vaatii merkinnän osuuskunnan säännöissä. Tästä hyvä esimerkki on jo aikaisemmin mainittu osuuskunnan ylijäämän jakaminen. Osuuskuntalain mukaan säännöissä voidaan määrätä osuuskunnan toiminnasta, mutta säännöt eivät saa olla lainsäädäntöjen vastaisia. Osuuskunnan sääntöjen muuttamiseen tarvitaan kaksi kolmasosan enemmistö jäsenkunnan kokouksen äänestyksessä. Eli sääntöjä on helpompi muuttaa kuin perustamissopimuksen ehtoja. Joten esimerkiksi jos tilikaudesta on määrätty säännöissä eikä perustamissopimuksessa, voidaan tilikautta muuttaa sääntöjä muuttamalla. Tällöin ei tarvita perustamissopimusosapuolten hyväksyntää muutokselle, vaan asia voidaan käsitellä osuuskunnan kokouksessa. (Mähönen & Villa 2014, 45–46.).

3.3 Osuuskunnan jäsenyys

Kuten aikaisemmin jo todettiin, osuuskunta perustuu jäsenyydelle, ei omistamiselle. Osuuskunnassa äänivalta ja hallintaoikeus ovat sen jäsenillä. Ilman selkeää sääntömerkintää osuuskunnan osakkeen tai osuuden omistaminen ei automaattisesti anna näitä oikeuksia. Osuuskuntalain olettan mukaan osuuskunnan toiminnan tarkoitus on jäsenten taloudenpidon tai toiminnan tukeminen. Vain säännöissä erikseen määritetymällä voidaan osuuskunnan toiminnan tarkoitusta muuttaa esimerkiksi voiton tavoitteluksi osakkeiden omistajalle. Jos säännöissä ei ole erikseen määrätty, jokaisella osuuskunnan jäsenellä on yksi äänioikeus osuuskunnan jäsenkokouksessa. Ilman sääntömerkintää maksetuilla jäsenmaksun määrillä ei ole tähän vaikutusta (Mähönen & Villa 2014, 61.)

Osuuskuntalain mukaan osuuskunnan jäsenyyttä tulee hakea kirjallisesti. Osuuskunnan hallitus päättää jäsenyysasioista ja osuuskunnan jäsenyys tulee voimaan heti hallituksen hyväksymisestä alkaen. Jäsenyyden alkaminen ei siis ole sidottu osuuden maksamiseen. Osuuskunnan jäsenyys on henkilökohtainen eikä sitä voi siirtää toiselle henkilölle. Osuuskunta voi säännöissään poiketa näistä lain olettamuksista, mutta ilman erityistä sääntömerkintää laki on määräävä. (L 421/2013 3:3 §.) Osuuskunnan hallituksen velvollisuus on pitää yllä ajantasaista aakkostettua jäsenluetteloa. Luettelossa tulee olla jäsenen nimen lisäksi jäsenen kotiosoite, jäsenyyden alkamisajankohdasta sekä osuuksien ja osakkeiden määrä. Osuuskunnan tulee myös pitää yllä omistajaluetteloa, josta ilmenee osuuskunnan osakkeita ja osuuksia omistavat ei-jäsenet. Osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä nämä velvollisuudet myös toiselle osuuskunnan elimelle. (Mähönen & Villa 2014, 61–64.)

Jäsen voidaan erottaa osuuskunnasta, jos hän on rikkonut velvollisuuksiaan osuuskuntaa kohtaan tai muusta osuuskunnan säännöissä erikseen mainitusta syystä. Jäsenen tulee saada kirjallinen ilmoitus kuukautta ennen erottamispäätöksen tekemistä. Erottamispäätöksen tekee lain mukaan osuuskunnan hallitus, mutta osuuskunta voi säännöissään määrätä tehtävän jollekin toiselle toimielimelle. Jos osuuskunnan kokous ei tee erottamispäätöstä, voi jäsen vaatia, että päätös siirretään osuuskunnan kokouksen käsiteltäväksi. Jäsen voi viedä osuuskunnan kokouksen tekemän erottamispäätöksen oikeusistuimeen. Osuuskunta voi säännöissään määrätä jäsenen ja osuuskunnan erimielisyyksien ratkaisemisesta. (L 421/2013 3:3 §.)

Jäsenellä on myös oikeus erota osuuskunnasta. Tämä tapahtuu kirjallisella ilmoituksella tai osuuskunnan säännöissä määräämällä erityisellä tavalla. Osuuskunnan säännöissä voidaan myös määrätä määräaika jäsenyydelle. (L 421/2013 3:2 §.) Osuuskunnan jäsenellä on oikeus saada osuusmaksunsa takaisin, kun osuuskunnan jäsenyys on päättynyt. Jäsenmaksun takaisinmaksulle voi olla asetettu odotusaika. (L 421/2013 3:4 §.)

3.4 Osuuskunnan hallinto

Osuuskunnan hallinto koostuu osuuskunnan kokouksesta ja hallituksesta. Osuuskunnalla voi olla myös edustajisto, hallintoneuvosto sekä toimitusjohtaja. Osuuskunnan tulee valita tilintarkastaja, jos se täyttää yhdenkin tilintarkastuslain vaatimuksista. (Mähönen & Villa 2014, 68.)

- Tase ylittää 100 000 euroa
- Liikevaihto ylittää 200 000 euroa
- Yhteisön palveluksessa on keskimäärin kolme henkilöä

(L 459/2007 4 §.)

3.4.1 Osuuskunnan kokous

Osuuskunnan jäsenet käyttävät äänivaltaansa osuuskunnan kokouksessa. Osuuskuntalain mukaan varsinainen kokous tulee pitää kuuden kuukauden kuluttua tilinpäätöksen valmistumisesta. Osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä muustakin ajankohdasta, mutta se ei saa ylittää lain määräämää puolta vuotta. Varsinaisessa kokouksessa päätetään ainakin seuraavista asioista:

- Tilinpäätöksen hyväksyminen
- Vastuuvapaus hallitukselle ja mahdolliselle toimitusjohtajalle
- Ylijäämän käyttö
- Tilintarkastajan ja/tai toiminnantarkastajan valinta seuraavalle tilikaudelle
- Osuuskunnan hallituksen valinta seuraavalle tilikaudelle

Osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä varsinaiselle kokoukselle muitakin päätettäviä asioita. (L 421/2013 5:4 §.)

Lain mukaan osuuskunnan tulee järjestää ylimääräinen kokous, jos osuuskunnan säännöt määräävät niin tai, jos osuuskunnan hallitus tai tilintarkastaja vaatii kokouksen järjestämistä. Osuuskunnan säännöissä voidaan myös antaa hallintoneuvostolle oikeus vaatia ylimääräisen kokouksen järjestämistä, jos se katsoo sen tarpeelliseksi. Jäsenilläkin on oikeus vaatia ylimääräistä kokousta järjestettäväksi, jos kymmenesosa osuuskunnan jäsenistä tätä vaatii. Osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä pie-

nemmästä osasta, mutta ei suuremmasta. Vaatimus ylimääräisen kokouksen järjestämiseksi tulee tehdä kirjallisesti. Kokouskutsu ylimääräiseen osuuskunnan kokoukseen tulee antaa osuuskunnan jäsenille sekä hallitukselle ja toimitusjohtajalle kahden viikon sisällä vaatimuksen saamisesta. (L 421/2013 5:5 § - 6 §.). Kutsu varsinaiseen kokoukseen tulee toimittaa 1-2 kuukautta ennen kokousajankohtaa (L 421/2013 5:21 §).

Jokaisella osuuskunnan jäsenellä on oikeus osallistua osuuskunnan kokoukseen. Tämän oikeuden edellytyksenä on, että jäsen on merkitty jäsenluetteloon tai hän on todistanut luotettavasti saantonsa osuuskunnalle. Osakkeiden ja osuuksien omistajilla-kin voi olla oikeus osallistua kokoukseen. Osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä tästä osallistumisoikeudesta. Osakkeiden ja osuuksien omistajilla on oikeus osallistua kokoukseen, jos siellä päätetään asiasta, joka liittyy heidän omistukseensa tai sen antamiin oikeuksiin. Osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä erilaisista kokouksen järjestämiseen liittyvistä asioista, kuten esimerkiksi jäsenen osallistumisilmoituksesta, asiamiehen käyttämisestä kokouksessa ja osuuskunnan ulkopuolisten osallistumisoikeudesta kokoukseen. Pörssiosuuskunnan säännöissä ei voida poistaa jäsenen oikeutta käyttää asiamiestä. Osuuskunnan hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenillä sekä toimitusjohtajalla on oikeus osallistua kokoukseen. Osuuskunnan kokous voi estää osallistumisen, mutta tällainen päätös voidaan tehdä vain tilannekohtaisesti, ei yleisesti. Valitulla tilintarkastajalla tai toiminnantarkastajalla on oikeus osallistua kokoukseen, jos siellä käsitellään heidän työhönsä liittyviä asioita. Heillä on velvollisuus osallistua kokoukseen, jos siellä käsiteltävä asia vaatii heidän läsnäoloaan. (Mähönen & Villa 2014, 72–75.)

Osuuskunnan kokous tulee pitää osuuskunnan kotipaikalla tai osuuskunnan säännöissä erikseen määrättyssä paikassa. Säännöt voivat määrätä kokouspaikaksi esimerkiksi paikkakunnan, jossa osuuskunnalla on kiinteä toimipaikka. Osuuskunnan säännöissä voidaan myös antaa mahdollisuus osallistua kokoukseen jonkin teknisen apuvälineen kautta, kuten esimerkiksi Internet. Tämä ei saa kuitenkaan vaarantaa osallistumisoikeutta tai ääntenlaskun oikeudellisuuden varmistamista. Säännöissä voidaan myös määrätä, että osakkeiden ja osuuksien omistajilla on ainoastaan etäoikeus osallistua kokoukseen. (Mähönen & Villa 2014, 80–81.)

3.4.2 Osuuskunnan hallitus

Hallitus on osuuskunnan toinen pakollinen toimielin. Hallituksessa tulee olla 1-5 jäsentä, jos säännöt eivät toisin määrää. Alle kolmen hengen hallituksella tulee olla ainakin yksi varajäsen. Laki ei määrää varajäsenen velvollisuudesta osallistua hallituksen kokouksiin, joten osuuskunnan säännöissä voidaan määrittää varajäsenen tehtävät hallituksessa. Osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä myös hallituksen kutsumanimestä. Hallitusta voidaan kutsua esimerkiksi johtokunnaksi, jos johtokunta on säännöissä määritelty osuuskunnan hallitukseksi. Osuuskunnan hallitukseen voi kuulua henkilöstön edustajia, jos osuuskunnan säännöllisesti työskentelevän henkilöstön määrä on 150 tai enemmän. Pienempikin osuuskunta voi pitää hallituksessaan henkilöstöedustajaa, jos asiasta tehdään sopimus henkilöstön kanssa. (Pöyhönen 2013, 136.)

Hallituksen valitsee pääsäännön mukaan osuuskunnan kokous. Säännöissä tämä tehtävä voidaan siirtää hallintoneuvostolle. Uusi osuuskuntalaki ei enää vaadi kirjallista ja päivätyä suostumusta osuuskunnan hallituksen jäseneksi, mutta tämä ei silti tarkoita, että ketään voidaan tähän tehtävään pakottaa. Osuuskunnan kokouksessa hallituksen jäseneksi valitaan ehdokas, joka saa eniten ääniä. Osuuskunnan säännöissä voi olla määräys, että valituksi tulee ehdokas, joka saa yli puolet äänistä. Valintakokouksissa tuleekin olla looginen ja samanlaisena jatkuva toimintatapa tasapelin varalle. Miten lopullinen päätös tehdään? Arvalla, toisella kierroksella vai selkeästi eniten ääniä saanut valitaan? Jos päätöksen tekee hallintoneuvosto, valitaan voittaja enemmistön kannatuksen perusteella. Osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä määränemmistöä. Tasatilanteessa valinta tapahtuu puheenjohtajan äänen perusteella. Hallituksen palkkioista päättää sama toimielin, joka on valinnut hallituksen jäsenet. Palkkioita ei kuitenkaan tarvitse maksaa ja varsinkin osuuskunnan henkilöstöön kuuluva hallituksen jäsen ei saa hallituspalkkiota. Hallituspalkkion katsotaan sisältyvän hänen palkkaansa, jota osuuskunta maksaa. (Pöyhönen 2014, 138–140.)

Hallituksella on yleinen toimivalta osuuskunnan toiminnassa. Tämä tarkoittaa, että hallitus on osuuskunnan merkittävin päätöksentekuelin ja se on osuuskunnan toiminnallinen johto. Hallituksen tulee toimia lain mukaan osuuskunnan etua ajaen. Hallitus

ei siis toisin sanoen saa tehdä päätöksiä, jotka voivat aiheuttaa haittaa osuuskunnan jäsenelle tai osakkaalle tai ryhtyä toimenpiteisiin, jotka ovat lainsäädännön tai osuuskunnan sääntöjen vastaisia. Jos osuuskunnalla on toimitusjohtaja, hallitus valvoo tämän toimintaa. Hallituksen erityistehtäviä ovat muun muassa

- osuuskunnan perustamiseen osallistuminen
- jäsenyysasioista päättäminen
- kokousten yhteen kutsuminen
- osuuskunnan toiminnan yleinen pyörittäminen (esimerkiksi osuuskunnan kirjanpito, yritysjärjestelyt, tiedoksiannot ja mahdollinen yritystoiminnan lopettaminen)

(Pöyhönen 2013, 143–151.)

Osuuskunnan hallitus on päätösvaltainen, kun paikalla on yli puolet hallituksen jäsenistä. Päätökset tehdään enemmistöperiaatteella ja koko hallitus on vastuussa päätöksistä. Toisin sanoen jokaisella hallituksen jäsenellä on yhtenäiset tehtävät ja sama vastuunmäärä. (Pöyhönen 2013, 153.)

3.4.3 Osuuskunnan muut toimielimet

Osuuskunta voi määrätä säännöissään hallintoneuvostosta ja toimitusjohtajasta. *Hallintoneuvoston* päätehtävä on hallituksen ja toimitusjohtajan toiminnan valvominen. Hallintoneuvostolle voidaan määrätä muitakin tehtäviä osuuskunnan säännöissä. Hallintoneuvoston jäsenet valitsee osuuskunnan kokous ja jäseniä tulee olla vähintään kolme. Koska hallintoneuvoston pakollinen tehtävä on hallituksen ja toimitusjohtajan valvominen, on sillä tiedonsaantioikeus. Toisin sanoen sen tulee saada ilman erillistä pyyntöä hallitukselta ja toimitusjohtajalta ne tiedot, joiden perusteella se voi tarpeeksi hyvin arvioida näiden toimintaa suhteessa osuuskunnan etuun. (Pöyhönen 2013, 155–157.)

Osuuskunnalla voi olla hallituksen valitsema *toimitusjohtaja*. Toimitusjohtaja voi olla myös hallituksen jäsen. Osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä toimitusjohtajasta, mutta toimitusjohtaja voidaan myös valita, vaikka säännöissä ei siitä olisi mer-

kintää. Jos säännöt määräävät toimitusjohtajan valitsemisesta, ei osuuskunta voi jättää tätä valitsematta kokouksessaan. Toimitusjohtaja vastaa osuuskunnan toiminnasta ja esimerkiksi osuuskunnan kirjanpidon ja varainhoidon luotettavuus sekä lainmukaisuus ovat hänen vastuullaan. Hallitus vastaa taas näiden asianmukaisesta järjestämisestä. Yleisesti sanoen toimitusjohtaja hoitaa osuuskunnan jokapäiväistä hallintoa noudattaen osuuskunnan hallituksen ohjeita ja määräyksiä. (Pöyhönen 2013, 129.)

Osuuskunnan säännöissä voidaan myös määrätä muista toimielimistä. Nämä voivat olla erilaisia *toimikuntia*, *neuvostoja* tai jäsenkunnan *hallintoelimiä*. Näille toimielimille voidaan antaa hallitukselle, hallituneuvostolle tai toimitusjohtajalle osoitettuja tehtäviä. Nämä toimielimet toimivat hallituksen valvonnassa. (Pöyhönen 2013, 161.)

3.5 Osuuskunnan rahoitus

Osuuskunnan oma pääoma koostuu jäsenten maksamista osuusmaksuista. Tämän pääoman suuruus vaihtelee jäsenten liittymisen ja eroamisen mukaan. Osuuskunta voi myös sääntöjensä mukaan jakaa osakkeita ja osuuksia muillekin kuin jäsenille. (Mähönen & Villa 2014, 113.) Osuuskuntalain mukaan jäsenen on otettava yksi osuus. Osuuskunta voi säännöissään määrätä, että jäsen joutuu ottamaan useampia osuuksia tai osuuskunnan osakkeita. Osuuskunnan tulee kuitenkin perustella tämä määräys säännöissään. Osuuskunta voi myös säännöissään antaa jäsenelle oikeuden osuuskunnan osakkeisiin tämän niin halutessa. (L 421/2013 9:1 §.)

Uudessa osuuskuntalaissa on jatkettu jo vuonna 2003 voimaan otettuja osuuskunnan mahdollisuuksia kerryttää pääomaansa. Osuuskunta omista erityispiirteistään huolimatta on koko ajan lähestynyt osakeyhtiöitä. Erityisesti mahdollisuudella jakaa osakkeita. Silti osuuskunnan pääomarakenne on todella hankala hahmottaa. Osuuskuntalaki sallii rakenteelle niin useita eri mahdollisuuksia sekä koko ajan muuttuvan oman pääoman määrän, että osuuskuntaa ei voida mitenkään verrata suoraan osakeyhtiöön. Osakeyhtiön instrumenttina ovat osakkeet, osuuskunnalla jäsenyys. Kuten aikaisemminkin todettiin, maksetun osuusmaksun suuruudella ei ole mitään tekemistä äänioikeuden kanssa. Myös osakkeen omistaminen ei anna suoraan äänioikeutta tai oikeut-

ta käyttää osuuskunnan palveluja. Näistä asioista tulee määrätä osuuskunnan säännöissä. Mutta toisaalta tämä vaihtoehtojen kirjo antaa osuuskunnille mahdollisuuden muokata omaa toimintaansa ja hallintoaan omien etujensa mukaiseksi. (Mähönen & Villa 2014, 115–117.)

Osuuskunta voi omien sääntöjensä puitteissa tai osuuskunnan kokouksen päätöksen perusteella jakaa osakkeitaan tai osuuksiaan. Nämä voivat olla jo olemassa olevia tai sitten uusia. Osakkeita ja osuuksia voidaan luovuttaa joko jäsenelle tai ulkopuoliselle. Luovutus tapahtuu joko maksua vastaan tai maksuttomasti. Maksuttomasti osuuskunta voi luovuttaa osuuksiaan tai osakkeitaan jäsenelle, osuuden ja osakkeen omistajalle tai itselleen. Maksuttomasti ei siis voi luovuttaa osuutta tai osaketta osuuskunnan ulkopuoliselle. (L 421/2013 9:1 §.) Osuusannissa sekä osakeannissa etuoikeus jaettaviin osuuksiin ja osakkeisiin on jo olemassa olevilla osuuksien ja osakkeiden omistajilla. Etuoikeuden toteutumisjärjestys perustuu jo omistettujen osuuksien ja osakkeiden suhteeseen. Osuuskunnan säännöissä voidaan poiketa tästä lain olettamasta. Osuuskunnan kokous voi päättää suunnatusta annista eli poiketa edellä mainitusta etuoikeudesta ainoastaan painavasta taloudellisesta syystä. Maksuttomaan suunnattuun antiin vaaditaan todella painava taloudellinen syy. (L 421/2013 9:4 § - 5 §.)

Termi osuuskunnan osake on korvannut uudessa osuuskuntalaissa termin osuuskunnan sijoitusosuus. Mähönen ja Villa arvostelevat tätä uudistusta, koska heidän mielestään osakenimitys hämää sijoittajia. Tämä väite perustuu tosiasiaan, että osuuskunnan ja osakeyhtiön osakkeiden ominaisuuksissa on eroja. Osuuskunnan osakkeen omistaminen ei tarjoa automaattisesti samoja oikeuksia kuin osakeyhtiön osakkuus. Jos osuuskunnan säännöissä ei ole mitään merkintää osakkeiden omistajien oikeuksista, osuuskuntalain oletettaman mukaan osuuskunnan osakkeen omistaminen oikeuttaa ainoastaan osakkeen merkintähinnan takaisin saamisen osuuskunnan purkautuessa. Osuuskuntalain mukaan osakkeen omistaminen antaa osakkeiden omistajille yhtäläiset oikeudet, jos säännöissä ei toisin määrätä. Jos osuuskunnan säännöissä määrätään eriäviä oikeuksista, tulee säännöissä määritellä eri osakkeet ja näiden tarjoamat oikeudet. (Mähönen & Villa 2014, 121.)

Osuuskunta voi korottaa osuus- tai osakepääomaansa. Osuuskunnan kokous tekee päätöksen korotuksen tekemisestä ja tavasta. Korotus voidaan tehdä usealla eri tavalla, kuten esimerkiksi merkitsemällä osuuksia ja osakkeita, siirtämällä varoja omaan pääomaan vapaasta omasta pääomasta tai rahastokorotuksella. Osakepääoman korotus tulee voimaan, kun se on rekisteröity. Uudet merkityt osakkeet voidaan rekisteröidä, kun ne ovat kokonaan maksettu sekä muutkin ehdot ovat täyttyneet. (Mähönen & Villa 2014, 146–147.) Osuuskunnan ottaman pääomalainan tulee täyttää uuden osuuskuntalain vaatimukset, jotta se voidaan kirjata kirjanpidossa taseeseen erilliseksi eräksi (L 421/2013 12:2 §):

- Pääomalaina ja kertynyt korko voidaan maksaa takaisin vain kaikkia muita velkoja huonommalla etuoikeudella (eli muut velat maksetaan ensin).
- Pääomalainaa ei voida maksaa takaisin, jos osuuskunnan vapaan oman pääoman ja kaikkien pääomalainojen yhteismäärä alittaa viimeisimmän vahvistetun tappion.
- Osuuskunta tai sen tytäryhtiö ei saa antaa vakuutta pääomalainan ja sen koron takaisin maksusta.
- Sopimus pääomalainasta tulee olla kirjallinen.

3.6 Osuuskunnan kirjanpito ja tilintarkastus

Osuuskunnan kirjanpito ja tilinpäätös tulee hoitaa kirjanpitolain (L 655/1973) mukaan. Osuuskuntalain mukaan osuuskunnan tulee antaa toimintakertomuksessaan riittävät tiedot osuuskunnan taloudellisesta tilanteesta. Nämä tiedot voidaan antaa myös tilinpäätöksen liitetiedoissa, jos erillistä toimintakertomusta ei laadita. (Rekola-Nieminen 2014, 25.)

Osuuskunnan kirjanpidossa on joitakin erityispiirteitä. Kirjanpitolautakunta on ottanut kantaa lausunnossaan uuteen osuuskuntalakiin liittyviin kirjanpidollisiin kohtiin. Yksi näistä kysymyksistä on osuuspääoman palauttaminen ja sen vaikutus kirjanpitoon. Lausunnossa ohjeistetaan, että esimerkiksi kuolleen jäsenen osuuspääoma kirjataan ensin taseeseen velaksi. Myöhemmin se kirjataan tuloslaskelmaan tilikauden muuksi tuloksi, kun osuuspääoman palautukseen liittyvä odotusaika päättyy. Ohje

perustuu siihen, että odotusajan päätyttyä palautettava osuuspääoma ei ole enää osuuskunnan omaa pääomaa. Osuuspääoma siis maksetaan joko takaisin entiselle jäsenelle tai se kirjataan osuuskunnan velaksi. Velka voidaan tulouttaa, kun velka on vanhentunut velanvanhentumissäännön mukaan. Lain mukaan velan yleinen vanhentumisaika on kolme vuotta (L 728/2003 4 §).

Uusi osuuskuntalaki sallii, että osuuskunta voi määrätä säännöissään suuremmasta tai pienemmästä osuuspääoman palautuksesta. Jos palautus on suurempi kuin alkuperäinen maksettu osuusmaksu, tulee tämä erotus vähentää joko taseen ylijäämästä tai sellaisesta vapaasta omasta pääomasta, josta se on mahdollista. Osuuskunnan omaan pääomaan kirjataan sääntöjen mukainen osuusmaksu ja vapaaseen omaan pääomaan sääntöjen mukaan loppuosa suuremmista maksetuista osuusmaksuista. (KILA 2013/1907.)

Kun osuuskunnan säännöt sallivat ylijäämän jakamisen jäsenille, käsitellään nämä jaetut varat kirjanpidossa ostojen alennuksina. Taseessa tämä näkyy Muut lyhytaikaiset velat – tilillä, kunnes varat ovat menneet maksuun. Osuuspääoman korot kirjataan vähennykseksi omalle pääomalle sille tilikaudelle, kun päätös korkojen maksamisesta on tehty. Osuuskunnalla tulee olla vähintään 2 500 euron suuruinen vararahasto. Tähän vararahastoon tulee siirtää vähintään viisi prosenttia tilikauden ylijäämästä. Osuuskunnan tulee esittää tilinpäätöksen liitetiedoissa selvitys tilikauden aikana hankituista osuuksista, niiden kokonaisvastikkeesta sekä laskennallisesta keskihinnasta. (Rekola-Nieminen 2014, 25.)

Jos osuuskunnan ei tarvitse valita tilintarkastajaa, tulee sen uuden osuuskuntalain mukaan valita toiminnantarkastaja. Osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä toiminnantarkastajan valinnasta, mutta toiminnantarkastaja tulee valita aina, jos yksi neljäsosa jäsenten äänimäärästä sitä vaatii osuuskunnan kokouksessa ja osuuskunnalla ei ole valittua tilintarkastajaa. Toiminnantarkastaja voidaan myös valita tilintarkastajan rinnalle. Toiminnantarkastajalle ei ole määrättyjä pätevyysvaatimuksia, kuten tilintarkastajalle on määrätty. (Pöyhönen 2013, 16.) Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastajana voi toimia henkilö, joka ei ole vajaavaltainen, konkurssiin tuomittu tai muuten liiketoimintakiellossa. Ainakin yhden valituista tilintarkastajista tulee olla

KHT-tilintarkastaja tai KHT-yhteisö, jos tilintarkastettava täyttää yhden tai useamman seuraavista ehdoista:

- taseen loppusumma ylittää 25 000 euroa
- liikevaihto ylittää 50 000 000 euroa
- yhteisön palveluksessa on keskimäärin 300 henkilöä

(L 459/2007 2: 3§ & 5 §.)

Toiminnantarkastajan tehtävä on tarkastaa osuuskunnan talous ja hallinto osuuskunnan toiminnan ja laajuuden kannalta riittävällä tavalla. Toiminnantarkastukselle ja toiminnantarkastajan lausunnolle ei ole lain vaatimia määräyksiä. Näin ollen tilintarkastaja ja toiminnantarkastaja laativat omat tarkastuskertomuksensa. (Pöyhönen 2013, 16.)

3.7 Vahingonkorvausvastuu

Osuuskuntalain mukaan osuuskunnan toimitusjohtaja tai hallituksen ja hallintoneuvoston jäsen on vastuussa vahingosta, jonka hän on tietoisesti tai huolimattomuuttaan aiheuttanut osuuskunnalle huolellisuusvelvoitteen vastaisesti. Heidän tulee myös korvata vahinko, joka on aiheutunut osuuskunnan jäsenelle tai muulle taholle, jos hän on aiheuttanut tämän vahingon tehtäviä hoitaessaan rikkoen joko sääntöjä tai lakia. Toisin sanoen osuuskunnan toimitusjohtaja sekä hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenet ovat vastuussa toimistaan. (L 421/2013 25:1 §.)

Osuuskunnan ei tarvitse tuottaa voittoa, jos sen säännöissä ei toisin mainita. Tässä kohtaa tulee huomioida, että osuuskunnan toimitusjohtajan ja hallituksen tulee kuitenkin toimia osuuskunnan ja sen jäsenten hyväksi. Osuuskunnan toimintaa ohjailtaessa on parempi välttää turha riskinotto. Osuuskunnan jäsen tai muu osuuden ja osakkeen omistaja on korvausvastuussa vahingosta, jota hän on ollut edistämässä osuuskunnan sääntöjen tai lainsäädännön vastaisesti. Tässäkin tapauksessa pelkkä huolimattomuus ei ole peruste korvausvastuusta vapautumiselle. 25 prosenttia jäsenten määrästä voi nostaa korvauskanteen asiassa, josta osuuskunnan kokous on jo antanut vapautuksen tai muuten päättänyt antaa asian olla. Tälle oikeudelle on joitakin

varauksia, kuten osuuskunnan kokouksessa asiaa vastustaneiden jäsenten määrä ja erityiset määräajat korvauskanteen nostamiselle. (Villa, Ossa & Saarnilehto 2007, 150–151.)

4 TYÖOSUUSKUNTA

Työosuuskunnan tarkoitus on jäsenten työllistyminen tai ainakin työllistymisen edistäminen. Perinteisessä työosuuskunnassa työntekijät omistavat osuuskunnan ja sen tuotantovälineet yhdessä. Työosuuskuntien suosio on keskittynyt erityisesti taloudellisten kriisien aikoihin. Työttömyyden uhatessa työntekijät ovat yhdistäneet voimansa perustamalla osuuskunnan ja yhteisvoimin markkinoineet osuuskunnan tuotteita. Yleensä työosuuskunta on yhden ammatin harjoittajien perustama. Suomessa työyhteiskuntia on ollut 1800-luvun lopulta asti, mutta niiden suosio kasvoi vasta 1990-luvun puolivälissä syvän taloudellisen kriisin tuloksena. Erityisesti rakennus- ja siivousalan sekä toimistotöitä vuokraavia työosuuskuntia perustettiin 1990-luvun lopulla. 2000-luvulla työosuuskuntia ovat perustaneet palvelualojen erityisosaajat. Taide- ja kulttuuriala, tietotekniikka, sosiaaliala ja viestintä ovat valloittaneet osuustoimintaa. (ICA & CICOPA ym. 2008, 2.) Uusin suosittu aluevaltaus on laskutusosuuskunnat.

Työosuuskunta perustuu vapaaehtoiselle jäsenyydelle. Jäsen voi tarjota työpanostaan ja voimavarojaan osuuskunnan käyttöön. Osuuskunnan työntekijä-jäsenen suhde työpaikkaansa kohtaan on erilainen kuin työsuhteessa tai yritystoiminnassa olevalla. Työosuuskunnan tulee ottaa palkanmaksussa huomioon jäsenen työpanos, vastuu, vaativuus ja tuottavuus. Työosuuskunnan tulee ottaa huomioon myös yrityksen taloudellinen tilanne ja pyrkiä pienentämään palkkaeroja osuuskunnan jäsenten välillä. (ICA & CICOPA ym. 2008, 4-5.)

4.1 Laskutusosuuskunta

Laskutusosuuskuntien suosio on kasvanut viime aikoina. Tämän todistaa yksinkertainen netti-haku. Laskutusosuuskunta laskuttaa työntekijän puolesta tehdyn työn. Laskun tulee sisältää työsuorittajan palkan, palkan lisäkustannukset, muut kulut sekä mahdollisen arvolisäveron. Laskutus tapahtuu esimerkiksi laskutusosuuskunnan verkkosivujen laskutus pohjan kautta ja laskujen tilannetta voi seurata osuuskunnan tarjoamilla verkkosivuilla. Laskutusosuuskunta laskuttaa laskutuksen perusteella palvelumaksuja ja muita mahdollisia maksuja sopimuksen mukaan. Laskutusosuuskunta myös hoitaa verohallinnolle tilitykset työnantajamaksuista. Laskutusosuuskunta tilittää työnsuorittajalle ansiot maksettujen laskujen perusteella. Maksetusta suorituksista laskutusosuuskunta vähentää tilitettävät työnantajamaksut ja omat maksunsa. (Laskutusosuuskunta Eezyn verkkosivut 2014.)

Tämä työn tarjoaminen työosuuskunnan kautta työn suorittajan olematta kuitenkaan osuuskunnan jäsen on koko ajan suositumpi tapa työllistyä. Työllistymismallina tämä on erittäin käyttökelpoinen ja tarjoaa mahdollisuuden yrittäjyyteen ilman yrittäjyyden velvollisuuksia. Tässä tilanteessa on kuitenkin joitakin verotuksellisia erikoispiirteitä, jotka tulee ottaa huomioon. Johtuen myös työstä maksettavan palkkion maksumallista, voi työn suorittaja joutua matkakustannusten verovapauden ulkopuolelle. (Peltomäki 2014, 25.)

4.2 Markkinointiosuuskunta

Markkinointiosuuskunta ei toimi jäsenensä työnantajana vaan sen rooli on ainoastaan jäsentensä itsenäisen toiminnan markkinoijana. Osuuskunta ei ole tässä tapauksessa työn toimeksiantaja eikä sille muodostu palkanmaksuvelvollisuutta. Sopimussuhde työn tekemisestä muodostuu osuuskunnan jäsenen ja toimeksiantajan välille. Jäsenen tekemästä työstään saaman korvauksen määritelmä palkan ja työkorvauksen välillä perustuu muodostuuko työn suorittajan ja toimeksiantajan välille työsuhde. Korvauksen määritelmä taas ratkaisee verotuksen. Jotkin palkkiotkin määritellään verotuskäy-

tännössä myös palkaksi, vaikka työsuhdetta ei olekaan syntynyt. (Peltomäki 2014, 25.)

4.3 Työosuuskunnan jäsenen työttömyysturva

Työosuuskunnan jäsenet voivat olla oikeutettuja työttömyystukeen. Tämä perustuu työttömyysturvalakiin (1290/2002), jonka mukaan yrityksen osaomistajaksi määritellään henkilö, jonka määräämisvalta yrityksessä, jossa henkilö työskentelee, on vähintään 15 %. Tämän mukaan työosuuskunnan, jossa on seitsemän tai enemmän jäseniä, jäsen on oikeutettu työttömyysturvaan. Eli hän voi esimerkiksi hakea sovitettua päivärahaa, jos työtä ei ole riittävästi tarjolla. Toki tulee muistaa, että sovitetun päivärahan edellytykset tulee täyttyä, kuten esimerkiksi osuuskunnan jäsenen työntekijä- asema sekä työajan valvottavuus. Työntekijäaseman määrittelyssä yksi tekijä on ennakonpidätyksen toimittaminen. Ennakonpidätysrekisteriin kuulumisen viittaa yritystoimintaan, kun taas ennakoveron pidättäminen palkasta ja sen tilittäminen verohallinnolle taas työntekijäasemaan. Toki tilanne on aina päätöksentekijän arvioitava kaikkien tekijöiden perusteella. (Koskinen 2013, 1-2.)

Laskutusosuuskunnat ovat aiheuttaneet keskustelua työttömyysturvakysymyksissä. Laskutusosuuskunta eroaa muista työosuuskunnista siinä, että sen jäsen ei työskentele osuuskunnan hyväksi. Jäsen tekee työn ja osuuskunta hoitaa laskuttamisen. Osuuskunta ei ota osaa työn hankintaan tai sen tarjoamiseen mahdolliselle asiakkaalle. Työntekijä hoitaa kaiken muun paitsi taloushallinnon itse. Työministeri Lauri Ihalainen on ottanut kantaa tähän vastauksessaan kansanedustaja Anne Louhelaisen kirjalliseen kysymykseen työosuuskunnissa työskentelevien työttömyysturvasta. Vastauksen mukaan laskutusosuuskunnalla ja työn suorittajalla ei ole sopimussuhdetta tehdyn työn tekemisestä. Joten työntekijän ei voida katsoa olevan työsuhteessa osuuskuntaan. Osuuskunnan työnantaja aseman yksi edellytys on, että osuuskunta tarjoaa niitä palveluja, joita työntekijä tekee. Pelkkä laskutuspalveluiden tarjoaminen eri palvelutöiden tekijöille ei täytä tätä edellytystä. (Eduskunta 2013.)

5 OSUUSKUNTALAKI

Kaikkien osuuskuntien toiminnan perusta on voimassa oleva osuuskuntalaki. Kuten kaikki yhtiölait, on osuuskuntalakikin pitkä ja paikka paikoin erittäin vaikea lukuista tekstiä. Monet säännökset ovat erittäin vaikeaselkoisia. Osuuskuntalaissa on paljon osia, jotka ovat käytännössä sovellettavissa vain hyvin pieneen osaan osuuskuntia. Osuuskuntalaissa on myös paljon säännöksiä, joiden voimassa olo vaatii erillisen määräyksen osuuskunnan säännöissä. Lain pääperiaatteiden ja pääkohtien tunteminen onkin tärkeää, jotta osuuskunnan toiminta voidaan suunnitella alkuvaiheista alkaen mahdollisimman tehokkaaksi. (Pöyhönen 2013, V.) Osuuskuntalaki on muuttunut viimeisen sadan vuoden aikana osayhtiölain mukailemasta laista omaksi itsenäiseksi lakisäädökseksi. Viimeisin lakiuudistus tuli voimaan 1.1.2014.

5.1 Osuuskuntalain historiaa

Ensimmäinen osuuskuntia koskeva lainsäädäntö osuustoimintalaki (22/1901) tuli voimaan 1.9.1901. Tämä laki ei säädelyt kaikkia osuuskunnan toimintaan liittyviä asioita vaan se sisälsi useita viittauksia osakeyhtiölakiin. Jo muutaman vuoden kuluttua Pellervo-seura teki ehdotuksen lain uusimiseksi ihan omaksi itsenäiseksi yhteisölaikseen. Osuustoimintalakia ei kuitenkaan muutettu seuraavina vuosikymmeninä kuin kaksi kertaa ennen kuin 1954 toteutettiin ensimmäinen lain kokonaisuudistus. Nyt osuustoimintalaki laadittiin omaksi yhteisölaikseen, kuten Pellervo-seura olisi halunnut jo 1908. Vuoden 1955 alussa voimaan tullut silloinen uusi osuuskuntalaki (248/1954) oli uudenaikainen ja edistyneempi kuin esimerkiksi silloinen osakeyhtiölaki. Osuuskuntalakiin tehtiin seuraavat muutokset 1980- ja 1990-luvuilla, mutta yleisesti osuuskuntalaki pysyi lähes muuttumattomana vuoteen 2001 asti. (Pöyhönen 2013, 5-6.)

Vuonna 2001 haluttiin päivittää osuuskuntalaki vastaamaan nykyaikaisen liiketoiminnan vaatimuksia. Lakiuudistuksella haluttiin helpottaa osuuskunnan perustamista ja hallinnon hoitamista. Osuuskuntien rahoituksen hankintamahdollisuuksia haluttiin myös parantaa. Uudistuksen myötä osuuskuntalakia (2001/1488) yhdenmukaistettiin

osakeyhtiölain kanssa ja siihen otettiin mukaan osuuskuntakonserni-määritelmä. Tällä määritelmällä haluttiin nykyaikaistaa osuuskunnan toimintaa, jotta sen palveluiden järjestäminen monipuolistuisi esimerkiksi tytäryhtiön mukaan ottamisen myötä. Vuonna 2007 aloitettiin viimeisimmän osuuskuntalain uudistamisen valmistelutyöt. Isot suomalaiset osuuskunnat kuten osuuskaupat ja osuuspankit olivat ehdottaneet lain uudistamista, jotta osuuskunnilla olisi mahdollisuus kilpailla nykyaikaisen liiketoiminnan vaatimusten paineessa. Oikeusministeriö laati nykyisen lakiuudistuksen apunaan Op-pohjola – ryhmä, S-ryhmä, Pellervo-seura sekä Tradeka-yhtymä. (Pöyhönen 2013, 6-7.)

5.2 Uusin lain kokonaismuutos vuonna 2013

Uuden osuuskuntalain tarkoitus oli siis helpottaa osuuskuntien toimintamahdollisuuksia ja kilpailuasemaa suhteessa muihin toimijoihin. Osuuskuntalaista haluttiin kattavampi, jotta osuuskuntien oikeudellinen asema varmistuisi. Lainmuutoksen myötä osuuskuntalaista tuli myös paljon tahdonvaltaisempi. Uuteen lakiin haluttiin ottaa mukaan seikkoja, joista on jouduttu aikaisemmin päättämään ainoastaan oikeuskirjallisuuden tai – käytännön perusteella. Kuten jo todettiin, osuuskunnat haluttiin tuoda mukaan nykyaikaiseen liiketoimintaan. Uuden osuuskuntalain mallina pidetään vuoden 2006 osakeyhtiölakia ja lait ovatkin niiltä osin niin paljon kuin mahdollista saman sananmuotoiset. Lainmuutoksen myötä osuuskunnan tiedonantovelvollisuutta korostettiin sekä velkojen ja muiden etutahojen asemaa parannettiin selventämällä osuuskunnan sääntelyä. Uusilla säädöksillä haluttiin myös helpottaa tulevaisuuden lainmuutoksia. Uudessa laissa haluttiin säilyttää osuuskuntiin liittyvät keskeiset tunnusmerkit ja uusilla rahoitusmahdollisuuksilla pyritään vähentämään osuuskuntien tarvetta muuttaa yhtiömuotoaan osakeyhtiöksi. (HE 185/2012.)

Pienten osuuskuntien asemaa haluttiin parantaa. Uudessa osuuskuntalaissa onkin annettu erityisesti pieniä osuuskuntia koskevia säädöksiä. Osuuskunnan perustamiseen vaadittu jäsenmäärä pudotettiin yhteen jäseneen. Yhtiöoikeudellisella sääntelyllä halutaan varmistaa kaikkien osuuskuntien, mutta erityisesti pienten osuuskuntien mahdollisuus toimia ilman yhtiöoikeudellisista sopimisista kertyneitä kuluja. Myös lain

hallintaa ja lukemista haluttiin helpottaa jakamalla laki osiin, jotka toimivat omina kokonaisuuksinaan. Näin tarvittavan tiedon löytymisen pitäisi helpottua. (HE 185/2012.)

Uusi osuuskuntalaki ei tuo muutoksia jo olemassa olevan osuuskunnan toimintaan muuta kuin mahdollisuuksina rahoituksen ja toiminnan uudelleenjärjestelylle. Uusi laki ei pakota vanhoja osuuskuntia muuttamaan sääntöjään heti lain voimaan tullessa vaan ne voivat halutessaan jatkaa vanhaan malliin. Osuuskunta noudattaa pääsääntöisesti uutta lakia, jos osuuskunnan säännöissä on uuden lain vastainen sääntömääräys. Uuden lain vastainen sääntömääräys tulee muuttaa ennen vuoden 2017 alkua. Mutta osuuskunnan tulee muuttaa lain vastainen sääntömääräys, jos se tekee muitakin sääntömuutoksia ennen tätä ajankohtaa. Pääosin uusi osuuskuntalaki sallii samat säännöt kuin vuoden 2001 laki. Ainoastaan osuuskunnan osuuden nopeutetun palautuksen sääntelystä luovuttiin. Vuoden 2001 laki salli osuuskunnan palauttaa eronneelle jäsenelle hänen maksamansa osuus ennen odotusajan päättymistä. Vanhassa laissa säänneltiin kuinka tämä palautus tuli toteuttaa. Uuden lain mukaan nopeutetusta palautuksesta voidaan päättää ilman sääntömääräystäkin, mutta tällöin päätökselle tulee olla painava taloudellinen peruste. (KPMG 2014.)

Uusi osuuskuntalaki toi joitakin muutoksia vahingonkorvaussäännöksiin. Osuuskunnan johdon rikkomuksiin säädettiin tuottamusolettama. Tämä tarkoittaa, että johdon katsotaan olevan vastuussa aiheutuneesta vahingosta, jos vahinko on tapahtunut lain rikkomuksen tai osuuskunnan sääntöjen rikkomisen vuoksi. Olettama on voimassa myös, jos vahinko on tapahtunut johdon lähipiirin eduksi tehdyn toimen johdosta. Jäsenen vahingonkorvausvelvollisuus edellytti vanhan lainsäädännön mukaan tahallisuutta tai törkeää tuottamuksellisuutta. Uuden lain myötä jäsen on velvollinen korvaamaan vahingon, joka on tapahtunut jäsenen myötävaikutuksesta sääntöjen rikkomiseen joko tahallisesti tai huolimattomuudesta. Osuuskunnan kokouksen tai edustajiston puheenjohtajan korvausvelvollisuus vahinkotapauksessa on myös otettu mukaan uuteen osuuskuntalakiin. Lain kokonaisuudistuksen myötä uudistettiin joitakin muitakin lakeja. Näitä lakeja ovat muun muassa laki osuuspankeista ja muista osuuskuntamuotoisista luottolaitoksista, maksulaitoslaki, asunto-osakeyhtiölakia ja Eurooppa-osuuskuntalaki. (Pöyhönen 2013, 21.)

6 VEROTUS

Vallitseva taloustilanne vaikuttaa aina yritysten toimintamahdollisuuksiin ja täten myös elinkeinoverolain tulkitsemiseen. Yritysverotuksessa osuuskunta määritellään avoimeksi taloudellisuonteiseksi yhdistykseksi. Osuuskunta on yhteisö ja sitä verotetaan erillisenä verovelvollisena. Eli osuuskunnan jäsenet ovat verovelvollisia erikseen osuuskunnasta saamistaan tuloista. Osuuskunnan tuloiksi ei katsota sen saamat pääomasijoitukset. Pääomaan kirjataan myös jäsenten maksamat osuusmaksut. Näille pääomasijoituksille on ominaista niiden palautusvelvollisuus osuuskunnan purkautuessa tai jäsenen erotessa osuuskunnasta. (Kukkonen & Walden 2010, 37–38.)

Osuuskuntaa siis verotetaan yhteisönä kuten myös esimerkiksi osakeyhtiötä. Osuuskunta maksaa tilikautensa tuloksesta yhteisöveroa. Vuonna 2014 yhteisövero on 20 prosenttia. Osuuskunnalla voi olla kolmea eri tulonlähdettä: elinkeinotuloa, maatalouden tuloa ja henkilökohtaista tuloa. Elinkeinotuloa verotetaan yhteisöveron mukaan. Osuuskunta voi vähentää edellisten vuosien tappioita tuloksestaan, jos jäsenmäärästä ja osuuksien määrästä ei ole vaihtunut yli puolta tappiovuoden aikana. (Verohallinnon verkkosivut 2013.)

6.1 Ylijäämän palautus ja osuuspääoman korko

Sääntöjensä puitteissa osuuskunta voi jakaa tilikautensa voittoa jäsenilleen. Perinteinen jako tälle voitonjaoille on ylijäämän palautus tai osuuspääomalle maksettava korko. Tulevaisuudessa halutaan poistaa nämä kaksi termiä ja puhuttaisiin vain ylijäämästä. Tällä hetkellä kuitenkin verotuskäytäntö määräytyy sen mukaan, kumman erän varoja jaetaan ulos osuuskunnasta. *Ylijäämänpalautus* on voitonjakoa osuuskunnasta perustuen esimerkiksi jäsenen tekemiin ostoihin tai osuuskunnan palveluiden käyttämiseen. Myös jäsenen tekemä työ osuuskunnan hyväksi, voi olla palautuksen perusteena. Tästä hyvä arkipäivän esimerkki on S-ryhmän maksamat bonukset jäsenen tekemien ostosten perusteella. Ylijäämän palautuksen verotus perustuu jäsenen asemaan osuuskunnassa sekä siihen, perustuuko palautus elantomenoihin vai tulonhankkimiskuluihin. *Osuuspääoman korko* on pääomatuloa, johon sisältyy luon-

nolliselle henkilölle verovapaa osuus. Osuuspääoman korko voidaan rinnastaa osinkoihin verotuskäytännössä. (Peltomäki 2014. 25.) Osuuspääomankorko perustuu osuuskunnan hallituksen vahvistamaan voitonjakopolitiikkaan. Tässä on määritelty prosenttiosuus, jonka mukaan osuuskunta pyrkii maksamaan jäsenilleen osuutta tilikauden tuloksesta. (Osuuskunta PPO:n verkkosivut 2014.)

6.2 Työosuuskunnan verotus

Periaatteessa työosuuskuntia tulisi verottaa kuten muitakin osuuskuntia, mutta josain tapauksissa osuuskuntiin liittyvät yleiset vero-ohjeet eivät päde työosuuskuntiin. Yksi esimerkki on työosuuskunnan jäsenen saaman voitonjako. Osuuskunnan säännöt voivat määrätä, että osuuskunnan jakama ylijäämän määrä jäsenelle perustuu jäsenen tekemän työn tai saaman palkan määrään. Tässä tapauksessa jaettu voittovara voidaan katsoa jäsenen saamaksi lisäpalkaksi osuuskunnasta, vaikka tulon nimike olisi voittovara. Lisäpalkasta tulee tilittää ennakonpidätys ja sosiaaliturvamaksu sillä hetkellä, kun lisäpalkka on jäsenen käytettävissä. Työosuuskunta voi vähentää tämän palkan ja siihen liittyvät sivukulut tilikauden kuluna. (Kukkonen & Walden 2014, 33–34.)

Samaa verotuskäytäntöä on sovellettu, kun työosuuskunta jakaa tilikauden ylijäämää pääluvun mukaan. Tämä verokohtelu ei kuitenkaan ole täysin selvä, koska asiasta ei ole löydy lainkohtaa tai oikeuskäytäntöä. Verohallinto on tehnyt oman linjavetonsa asiasta Verohallinnon ohjeessa osuuskunnan verotuksesta (983/345/2006). Samassa ohjeessa verohallinto ottaa kantaa työosuuskunnan jakamaan osuuspääoman korkoon. Tämänkin tilanteen verotus on tulkinnanvarainen. Lähtökohta pääoman koron verotukselle on, että 1 500 euron ylittävältä osalta korko on saajansa pääomatuloa. Mutta tilanteessa, jossa työosuuskunta maksaa pääoman korkoa jäsenelle, joka on työskennellyt osuuskunnalle, mutta jolle ei ole maksettu palkkaa, voidaan korko katsoa osuuskunnan maksamaksi palkaksi jäsenelle. Myös vähäisen maksetun palkan määrä tai pääoman koron suhde tehtyyn työhön voi vaikuttaa siihen, tulkitaanko pääoman korko palkaksi. (Kukkonen & Walden 2014, 33–34.)

6.3 Osuuskunnan jäsenen verotus

Osuuskunnan jäsen on verovelvollinen osuuskunnalta saamastaan tulosta. Osuuskunta voi maksaa jäsenelleen palkkaa tämän osuuskunnan hyväksi tekemästä työstä. Osuuskunta voi myös jakaa jäsenilleen ylijäämäpalautusta tai korkoa osuuspääomasta. Ylijäämäpalautus on verovapaata tuloa jäsenelle, jos palautus perustuu esimerkiksi yksityistalouden ostoihin (esimerkiksi S-ryhmän bonukset). Jos palautus perustuu liiketoimintaan, maatalouteen tai muuhun tulonhankkimistoimintaan, on tämä ylijäämäpalautus osuuskunnan jäsenen verollista tuloa. Työosuuskunnan maksama ylijäämäpalautus tai osuuspääoman korko voidaan käsitellä osuuskunnan jäsenen verotuksessa osuuskunnan maksamana palkkana jäsenelle. Osuuskunnan maksama korko osuuspääomalle on verotonta tuloa osuuskunnan jäsenelle 1 500 euroon asti. Tältä ylimenevältä osalta 70 prosenttia verotetaan pääomatuloverotuksen mukaan ja loppu 30 prosenttia on verovapaata. Pääomatulo verotetaan 30 prosentin mukaan, vuodesta 2014 alkaen yli 40 000 euron pääomatuloista maksetaan 32 prosenttia veroa. (Verohallinnon verkkosivut 2013.)

6.4 Tulevaisuuden näkymiä osuuskunnan verotuksessa

Hallituksen esityksessä eduskunnalle 17.9.2014 hallitus esittää, että osuuskunnan verotuksen painopiste siirrettäisiin osuuskuntaan jätetystä ylijäämän verotuksesta osuuskunnan voitonjaon verotukseen. Osuuskunnan voitonjaolla tarkoitetaan osuuskunnasta ulosjaattua ylijäämää. Esityksessä ehdotetaan, että osuuskunnan jakamaa voittoa kutsuttaisiin jatkossa verolainsäädännössä ylijäämäksi ja termiä osuuspääoman korko ei käytettäisi verolainsäädännössä enää ollenkaan. Hallitus esittää, että jatkossa osuuskunnan jakama ylijäämä olisi muulle kuin yhteisömuotoiselle tulonsaajalla veronalaista tuloa joko kokonaan tai ainakin osittain. Eli hallituksen esityksen mukaan luonnollisen henkilön saamasta osuuskunnan jakamasta ylijäämästä olisi 2 500 euroon asti 75 prosenttia verotonta tuloa ja 25 prosenttia veronalaista pääomatuloa. Tämän eurorajan ylittävä osuudesta olisi 15 prosenttia verovapaata tuloa ja 85 prosenttia veronalaista pääomatuloa. Yhteisön saama osuuskunnan jakama ylijäämä olisi pääsääntöisesti verotonta. Kyseessä on kuitenkin muusta kuin julkisesti noteera-

tun osuuskunnan jakamasta ylijäämästä. Julkisesti noteeratun osuuskunnan jakamasta ylijäämästä luonnolliselle henkilölle olisi 85 prosenttia pääomatuloa. Hallitus esittää myös, että tämä jaettava ylijäämä voitaisiin jakaa ansiotuloon ja pääomatuloon jäsenmäärään ja ylijäämään perustuvan säännön mukaan. (HE 130/2014.)

Osuuskunnan ylijäämän vähennyskelpoisuutta haluttaisiin myös rajata tulevaisuudessa. Osuuskuntahan saa nykyisen verotuskäytännön mukaan vähentää jakamansa ylijäämän tuloksestaan ostojen alennuksina. Hallituksen esityksen mukaan jatkossa vähennyskelpoisuus koskisi vain osuuskuntia, joiden toiminta on jäsenen elinkeinoa tukevaa taloudellista toimintaa ja jossa yhden jäsenen äänivalta sekä osuus osuuspääomasta ovat enimmillään kymmenen prosenttia. Vähennyskelpoinen ylijäämä olisi vain osuuskunnan jäsenkaupasta kertynyt ylijäämä ja siltä osin, kun sitä jaetaan elinkeinotoimintaa tai maataloutta harjoittaville jäsenille. Tämä vähennyskelpoinen ylijäämä olisi jäsenelle kokonaan veronalaista tuloa. Luonnollisen henkilön saamat ostoksiin perustuvat bonukset olisivat jatkossakin verovapaata tuloa. Osuuskunnan varojenjako vapaasta omasta pääoman rahastosta haluttaisiin jatkossa rinnastaa verotettavaksi pääsääntöisesti ylijäämänä lukuun ottamatta erikseen säädettyjä tilanteita. Lakimuutokset tulisivat voimaan vuoden 2015 alusta ja sääntöjä sovellettaisiin vuonna 2015 toimitetussa verotuksessa ensimmäisen kerran. Hallitus arvioi, että ehdotetut verotusmuutokset toisivat vuodelle 2015 verotuloja noin 10–15 miljoonaa euroa. (HE 130/2014.)

7 YRITYSJÄRJESTELYT OSUUSKUNNASSA

Osuuskuntalaki sallii osakeyhtiölakia vapaammin osuuskunnan muutoksen toiseen yhtiömuotoon. Osakeyhtiö katsotaan verotuksessa lopulliseksi tilaksi, mutta osuuskunta voidaan muuttaa osakeyhtiöksi ilman erillistä selvitystilaa. Muutos ilman selvitystilaa vaatii, että osuuskunnan jäsenet saavat vastikkeena siirtymässä kaikki tulevan osakeyhtiön osakkeet. Pääsääntöisesti voidaan katsoa, että osuuskunnan muuttami-

nen osakeyhtiöksi ei luo veroriskejä (veroneutraalisesti toteutettava toiminnanmuodon muutos). Osuuskuntalaki määrää seuraavista osuuskunnan yritysjärjestelyistä:

- sulautuminen
- jakautuminen
- yritysmuodon muuttaminen
- osuuskunnan purkaminen.

(Villa, Ossa & Saarnilehto 2007, 145.)

7.1 Sulautuminen

Osuuskuntalaissa säädetään kahdesta erilaisesta sulautumisesta: absorptio- ja kombinaatiosulautumisesta. Kun tytärosuuskunta sulautuu emo-osuuskuntaan, ei osuuskuntalaista löydy tähän pykälää. Tässä tilanteessa käytössä ovat säännökset, jotka ovat pääsääntöjen poikkeuksia. *Absorptiosulautumisessa* yksi tai useampi osuuskunta sulautuu jo olemassa olevaan osuuskuntaan (vastaanottava osuuskunta). *Kombinaatiosulautumisessa* vastaanottava osuuskunta perustetaan kahden tai useamman osuuskunnan yhteensulautumisella. *Tytärosuuskuntasulautumisessa* osuuskunta omistaa sulautuvan osakeyhtiön kaikki osakkeet ja muut oikeudet tai osuuskunnan, jossa ei ole muita jäseniä kuin vastaanottavan osuuskunnan jäseniä. Sulautumisessa vastaanottava osuuskunta ottaa haltuunsa sulautuvan osuuskunnan kaikki varat ja velat sekä sulautuvan osuuskunnan jäsenet tulevat vastaanottavan osuuskunnan jäseniksi. (Villa, Ossa & Saarnilehti 2007, 145.)

Osuuskunnan hallitus laatii sulautumissuunnitelman, jonka tulee sisältää osuuskuntalain 20:3§ mukaiset asiat. Osuuskunnan kokous hyväksyy suunnitelman ja kaupparekisteriin merkitään hakemus, johon sulautumissuunnitelma tulee liittää. Kombinaatiosulautumisessa muodostuneen uuden osuuskunnan perustamissuunnitelman korvaa tämä sulautumissuunnitelma. Sulautumiseen osallistuvien osuuskuntien tulee hakea lupaa sulautumisen täytäntöönpanoon neljän kuukauden kuluttua sulautumissuunnitelman hyväksymisestä. Lupa haetaan rekisteriviranomaiselta. Luvan hakeminen perustuu rekisteriviranomaisen velvollisuuteen kuuluttaa sulautumissuunnitelmista osuuskuntien velkojille, koska velkojilla on oikeus vastustaa sulautumista. Myös

osuuskunnan jäsen voi vastustaa sulautumista, tällöin hänellä on oikeus erota osuuskunnasta. (Villa, Ossa & Saarnilehti 2007, 146.)

7.2 Jakautuminen

Sulautumisen vastakohta on jakautuminen. Osuuskuntalaissa on säädöksiä kahdenlaisesta jakautumistavasta: kokonais- ja osittaisjakautumisesta. *Kokonaisjakautumisessa* jakautuva osuuskunta purkautuu ja sen varat sekä velat siirtyvät jakautumisessa perustetuille uusille osuuskunnille kokonaan eli alkuperäinen osuuskunta lakkaa olemasta. *Osittaisjakautumisessa* jakautuva osuuskunta jää ja vain osa sen varoista sekä veloista siirtyy uusille jakautumisessa syntyneille osuuskunnille tai osuuskunnalle. Molemmissa tapauksissa jakautuvan osuuskunnan jäsenet saavat uusien perustettujen osuuskuntien jäsenyydet. Kuten sulautumisessa niin tässäkin tapauksessa jakautuvan osuuskunnan hallitus laatii jakautumissuunnitelman, jonka osuuskunnan kokous hyväksyy. Jakautumissuunnitelman tulee olla osuuskuntalain mukainen (L 421/2013 21:3 §).

Jakautumisessa noudatetaan samaa kaavaa ja lupatoimenpiteitä kuin sulautumisessakin. Rekisteri-ilmoitus jakautumisen täytäntöönpanosta korvaa rekisteri-ilmoituksen jakautumisessa perustettavien osuuskuntien osalta. Jakautuneen osuuskunnan hallituksen tulee tehdä lopputilitys heti jakautumisen rekisteröinnin tapahduttua. (Villa, Ossa & Saarnilehto 2007, 147.)

7.3 Yhtiömuodon muuttaminen

Kuten aikaisemmin todettiin osuuskunta voi muuttaa yhtiömuotoaan ilman selvitystiliä. Muutoksessa osakeyhtiöksi osuuskunnan jäsenet saavat perustettavan osakeyhtiön kaikki osakkeet haltuunsa. Osuuskunta voi määrätä toisin säännöissään yhtiömuodon muutostilanteen osakejärjestelyistä. Osuuskunta voidaan muuttaa myös henkilöyhtiöksi (kommandiitti- tai avoimeksi yhtiöksi), kun osuuskunnassa on vähintään kaksi jäsentä. Tässä tapauksessa osuuskunnan jäsenet tulevat uuden perustetun henkilöyhtiön yhtiömiehiksi. Jos osuuskunnassa on vain yksi jäsen, voi tämä jäsen jatkaa

osuuskunnan toimintaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Tällöin vaatimuksena on, että jäsen on luonnollinen henkilö, joka asuu Euroopan talousalueella. (L 421/2013 22:1 §.)

Päätöksen osuuskunnan muuttamiseksi osakeyhtiöksi tekee osuuskunnan kokous. Yhtiömuodon muutos perustuu osuuskuntalain mukaiseen muutossuunnitelmaan (L 421/2013 22:2 §). Hyväksytty suunnitelma korvaa uuden perustetun osakeyhtiön perustamissopimuksen. Yhtiömuodon muutos tapahtuu kaupparekisterimerkinnällä. Muutos osakeyhtiöksi voi tehdä mitättömäksi joitakin osuuskunnan sääntöjä, koska osakeyhtiölaki on paljon rajoittavampi ja määräävämpi kuin osuuskuntalaki (Villa, Ossa & Saarnilehto 2007, 148.) Päätös osuuskunnan muuttamiseksi henkilöyhtiöksi tai yksityiseksi elinkeinonharjoittajaksi tulee olla kaikkien osuuskunnan jäsenten ja osuuskuntien tai osakkeiden hyväksymä. Päätökseen tulee liittää kommandiittiyhtiön tai avoimen yhtiön perustamissopimus. Yksityisen elinkeinonharjoittajan toiminimi tulee ilmoittaa päätöksessä, jossa yhden jäsenen osuuskunta jatkaa toimintaansa toiminimenä. (L 421/2013 22:5 §.)

7.4 Purkautuminen

Osuuskunnan purkautumisella tarkoitetaan osuuskunnan toiminnan ja olemassaolon päättymistä. Osuuskunta tulee viedä selvitystilaan, jos osuuskunnan toiminta halutaan päättää. Selvittelymenettelyssä osuuskunnan taloudellinen tilanne selvitetään ja mahdolliset varat muutetaan rahaksi, jotta velat voidaan maksaa. Osuuskunnan jäsenten kesken jaetaan mahdollinen varojen likvidoinnista jäänyt omaisuus. Osuuskunta on asetettava selvitystilaan, jos osuuskunnan säännöt määräävät osuuskunnan lopettamisesta tai sen jäsenmäärä on laskenut alle sääntöjen hyväksymän määrän. Osuuskuntalaki ei kuitenkaan määrää osuuskunnan selvitystilasta, jos osuuskunta on menettänyt oman pääomansa. (Villa, Ossa & Saarnilehto 2007, 148.) Osakeyhtiölain mukaan osakeyhtiön tulee tehdä ilmoitus kaupparekisteriin heti, kun sen oma pääoma on menetetty (624/2006 20:23 §). Eli osuuskunnan asettaminen selvitystilaan ei automaattisesti tarkoita, että osuuskunta on menossa konkurssiin tai on vakavissa taloudellisissa vaikeuksissa. Toki voidaan miettiä, miksi kukaan haluaisi ajaa alas hy-

vin toimeen tulevaa yritystä. Varsinkin kun osuuskunnan yhtiömuodon muuttaminen on aika helppoa.

Osuuskunta voidaan myös katsoa purkautuneeksi, kun se on asetettu konkurssiin. Rekisteriviranomaisen tulee poistaa osuuskunta rekisteristä, jos sen varat eivät riitä selvitystilan kuluihin tai osuuskunnan varoista ei saada tarpeellista selvitystä. Jos kuukaan selvitystilan osapuolista (osuuskunnan jäsen, velkoja tai muu osapuoli) ei ilmoita vastaavansa selvitystilan kuluista, tulee viranomaisen poistaa osuuskunta rekisteristä selvitystilaan määrittämisen sijasta. (L 421/2013 23:1 § - 2 §.)

7.5 Selvitystila

Osuuskunnan kokous päättää osuuskunnan asettamisesta selvitystilaan paitsi, jos päätös tulee rekisteriviranomaiselta. Selvitystilassa osuuskunnalle valitaan selvityshenkilöt. Nämä astuvat selvittelytilassa osuuskunnan toimitusjohtajan, hallituksen ja hallintoneuvoston tilalle. Selvityshenkilöt tekevät ilmoituksen rekisteriviranomaiselle osuuskunnan kokouksen tekemästä päätöksestä selvitystilaan asettamisesta. Selvitystilaan asetetun osuuskunnan toimitusjohtajan ja hallituksen tulee laatia välittömästi tilinpäätös selvitystilaa edeltävältä ajalta, jos tilinpäätöstä tältä ajalta ei ole vielä esitetty osuuskunnan kokouksessa. Selvityshenkilöiden tehtävänä on laatia tilinpäätökset sekä konsernitilinpäätökset kaikilta tilikausilta. Osuuskunnan kokouksen tulee hyväksyä nämäkin tilinpäätökset. Selvityshenkilöt ovat myös vastuussa julkisesta haasteesta, jotta osuuskunnan velkojat saavat tiedon selvitystilaan asettamisesta. (Villa, Ossa & Saarnilehto 2007, 149–150.)

Selvitysmiehet hoitavat osuuskunnan velkojen maksun osuuskunnan varoista. Jos omaisuutta jää yli, he jakavat tämän ylijäämän osuuskunnan jäsenten kesken. Jos varat eivät riitä velkojen maksuun, osuuskunta asetetaan konkurssiin. Selvitystyön tehtyään selvityshenkilöiden tulee laatia lopputilitys ja toimintakertomus tehdystä selvitystilasta. Jos osuuskunnalle on valittu tilintarkastaja, tulee tämä lopputilitys antaa tilintarkastajalle, jonka tulee kuukauden sisällä antaa tilintarkastuskertomus lopputilityksestä sekä selvitystilan aikaisista tapahtumista. Osuuskunnalla jäsenellä on oikeus

moittia selvitystilassa tapahtunutta varojen jakoa. Kanne on nostettava kolmen kuukauden kuluessa lopputilityksen esittämisestä osuuskunnan kokoukselle. Jäsenen tulee nostaa jako-osuutensa viiden vuoden sisällä lopputilityksen esittämisestä osuuskunnan kokoukselle. (Villa, Ossa & Saarnilehto 2007, 149–150.)

8 TUTKIMUSTYÖN TULOKSET

Tutkimustyön tulokset puretaan tässä kappaleessa. Esitystavaksi on valittu yrityksen elämänkaari, jota etenemällä pohditaan osuuskunnan valintaa yritysmuodoksi, sen alkutaipaleita, yritystoimintaa ja yritystoiminnan päättymistä. Opinnäytetyö on suunnattu tilitoimiston käyttöön, joten asioita käsitellään yrityksen näkökulmasta. Olen työssäni huomannut, että tilitoimiston kirjanpitäjän tulee olla perillä huomattavasta määrästä tietoa, koska asiakas usein luottaa kirjanpitäjän puuttuvan asioihin ja ohjeistavan yrittäjää yritystoiminnan pyörittämisessä. Viimeisessä yhteenveto kappaleessa pohditaan ja arvioidaan työn tuloksia.

8.1 Miksi osuuskunta?

Yritystoiminnan aloittaminen alkaa luonnollisesti yrityksen perustamisella. Tulevat yrittäjät ovat syystä tai toisesta päätyneet tähän ratkaisuun ja tässä kohtaa oletetaan, että kaikki käytännön asiat ovat jo tiedossa, kuten esimerkiksi yrityksen tuotteet, perustajat yms. Eli aloitamme tilanteesta, jossa on aika pohtia yritysmuotoa. Osakeyhtiö on syystä suosituin yhtiömuoto sen tiukan lainsäätelyn tuoman turvan vuoksi. Osuuskunta yritysmuotona antaa paljon mahdollisuuksia ja valinnanvaraa yritystoiminnan järjestämisen kannalta. Osuuskunnan perustaminen ei vaadi samanlaista alkupääomaa kuin osakeyhtiön perustaminen (2 500 euron osakepääoma). Osuuskunnan perustaminen maksaa sen perustajajäsenille minimissään rekisteröintimaksun 380 euroa sekä sovitun jäsenen osuusmaksun.

Osuuskunta antaa jäsenilleen paremman turvan kuin henkilöyhtiöt tai toiminimi. Näissä yrittäjät ovat henkilökohtaisesti vastuussa yrityksen veloista ja vastuista. Osuuskunta on oikeushenkilö ja se vastaa itse omista velvoitteistaan. Jäsenen velvollisuudet riippuvat osuuskunnan laadituista säännöistä. Osuuskunnan perustamista kannattaa harkita, kun mukana on useampi esimerkiksi saman alan henkilö, jotka haluavat jakaa tuotantovälineet ja muut kulut oman työllistymisensä tukemiseksi. Osuuskunnan jäsenet voivat hoitaa omaa työtään, kunhan vaan hoitavat velvollisuutensa osuuskuntaa kohtaan. Toki osuuskunnan voi perustaa myös yksikin henkilö. Esimerkiksi laskutusosuuskunta ei tarvitse suurta määrää tekijöitä. Osuuskunnan jäsenillä on jossain tilanteessa oikeus saada työttömyystukea, joten tämäkin asia kannattaa ottaa huomioon.

Kun osuuskunnan perustaa, tulee tässä vaiheessa tarkkaan miettiä, mitä asioita halutaan osuuskunnan säännöissä määrätä. Osuuskuntalakia tutkiessa pakostakin huomaa, kuinka paljon laki antaa osuuskunnalle valtaa määrätä toimintansa järjestämisessä. Osuuskunta voi säännöissään määrätä useista seikoista toisin kuin osuuskuntalaki määrää. Myös tulee ottaa huomioon, että jotkin lainkohdat ovat voimassa vain, jos niistä on määrätty osuuskunnan säännöissä. Toki sääntömuutoksia voidaan tehdä tulevaisuudessa, mutta tämä vaatii osuuskunnan kokouksesta lain määräämän enemmistön. Siksi onkin tärkeää, että jo perustamisvaiheessa pohditaan myös liiketoiminnan tulevaisuutta ja mahdollisia toimia, joita halutaan tulevaisuudessa toteuttaa. Osuuskunnan säännöt määräävät, miten osuuskunta toimii. Osuuskuntaa perustaessa tulee ottaa myös huomioon mahdolliset hallinnolliset työt tulevaisuudessa. Jos osuuskunnan jäsenmäärän voidaan olettaa kasvavan tai muuttuvan, voi jäsenluettelon ylläpito olla työlästä. Tällöin osuuskunnan hallituksen työ kasvaa huomattavasti.

Eli osuuskunnan perustaminen ei ole sen ihmeellisempää kuin muunkaan yhtiömuotoisen yrityksen perustaminen. Osuuskunnan perustamiseen ei tarvita niin paljon alkupääomaa kuin osakeyhtiön, mutta tulee muistaa, että osuuskunnan toimintaa ei ole säännelty niin tarkasti lainsäädännössä kuin osakeyhtiön. Joten sääntöjen laatiminen ja alusta asti tarkasti sovitut velvollisuudet sekä niiden täyttämiset helpottavat osuuskunnan toiminnan hoitamista tulevaisuudessa. Tilanne on hieman sama yritystoiminnan aloittamisessa kuin ihmissuhteen alussa. Alkuaikoina kaikki on erittäin positii-

vista eikä ole huolta tulevasta. Tulee kuitenkin muistaa, että kovia aikoja voi olla edessä ja silloin tarkasti tehdyt sopimiset helpottavat niistä selviytymistä. Tällöin ei kulu turhaa aikaa, energiaa ja varoja riitelyyn. Tulee myös miettiä laaditaanko perustamissopimus mahdollisimman lyhyenä lain mukaan, koska perustamissopimuksen muuttaminen vaatii kaikkien osapuolien hyväksynnän. Näin osuuskunnan säännöissä voidaan määrätä muista asioista.

Kun osuuskunnan perustajat laativat osuuskunnan sääntöjä, on aika miettiä, miten osuuskunta toimii. Tulevatko osuuskunnasta tarjoamat palvelut vain osuuskunnan jäsenten käyttöön vai halutaanko niitä jakaa myös ulkopuoliselle? Tällöin päätetään tuleeko osuuskunnasta puhdas työosuuskunta. Osuuskunta voi toimia myös markkinointiosuuskuntana, jolloin sen tehtävänä on markkinoida osuuskunnan jäsenten tarjoamia palveluja. Lähinnä näissä päätöksissä on kyse, miten osuuskunnan verotus tapahtuu tulevaisuudessa. Ovatko jäsenet työsuhteessa osuuskuntaan? Jatkossa valtio haluaa siirtää painoa osuuskunnan verotuksessa osuuskunnan ulos jakamaan voittoon. Onko osuuskunnalla mahdollisuus jakaa tulevaisuudessa ylijäämäänsä jäsenille? Tätä ei voida toteuttaa, jos osuuskunnan säännöissä ei ole määräystä asiasta. Säännöissä tulee myös määrittää, mihin jaetun ylijäämän määrä perustuu.

8.2 Yritystoiminta osuuskunnassa

Yritystoiminnan pyörittäminen perustuu suurelta osin yrityksen toiminta-alaan. Eri aloilla on omia lainsäädäntöjä ja viranomaismääräyksiä, joita kaikkien tämän yksittäisen alan yritysten tulee noudattaa. Nämä seikat tulee olla yrityksen tiedossa toiminnan alusta asti. Yritysmuodon valinta vaikuttaa lähinnä yrityksen hallinnolliseen pyörittämiseen. Osuuskunnan pakolliset hallinnolliset elimet ovat osuuskunnan kokous ja hallitus. Osuuskunnan kokoukseen osallistuu kaikki osuuskunnan jäsenet tai ainakin heillä on oikeus osallistua. Osuuskunnan hallituksella on vastuu osuuskunnan toiminnan jokapäiväisestä pyörittämisestä. Osuuskunta voi myös valita itselleen toimitusjohtajan. Tämä valinta ei vaadi sääntömääräystä, mutta jos säännöissä määrätään toimitusjohtajasta, on tämä valittava.

Osuuskunnan jäsenten tuleekin miettiä onko toimitusjohtajan valinta kannattava päätös käytännössä? Toimitusjohtaja vastaa esimerkiksi osuuskunnan kirjanpidon oikeellisuudesta. Käytännössä yrityksen kannattaa ulkoistaa taloushallinto esimerkiksi tilitoimistolle, jos sillä ei ole omassa henkilöstössään henkilöä, jonka ammattiosaaminen ja työtehtävät kattavat sen. Tilitoimistossa yrityksen kirjanpito tehdään oikein (tai näin ainakin olisi tarkoitus) ja sieltä yritys saa apua yritysoikeudellisissa ja verotuksellisissa asioissa. Vahingonkorvausvastuu on hallituksella ja toimitusjohtajalla vahingon sattuessa. Toisin sanoen hallituksen jäsenten sekä toimitusjohtajan tulee olla tehtäviensä ja vastuidensa tasalla. Hallituksessa tapahtuvat muutokset sekä toimitusjohtajan valinta tulee rekisteröidä välittömästi. Tämä tehtävä on hallituksen sekä toimitusjohtajan vastuulla.

Osuuskuntalaki sallii osuuskunnalle erilaisia rahoitusmahdollisuuksia. Yksi mahdollisuus on osuuskunnan osuuksien ja osakkeiden jakaminen osuuskunnan ulkopuolisille eli ei-jäsenille. Ilman sääntömerkintää näiden omistajat eivät saa muita oikeuksia osuuskunnassa kuin merkintähinnan takaisinmaksun osuuskunnan purkautuessa. Näin voidaan kasvattaa osuuskunnan pääomaa ilman, että osuuskunnasta ”annetaan” ulkopuoliselle muuta kuin osakkeita. Toki tämä vaatii, että löytyy rahoittaja, joka ei halua mitään muuta. Uusi osuuskuntalaki mahdollistaa osuuskunnan määrätä säännöissään, että osuuskunnan toiminnan tarkoitus on voiton tuottaminen osakkeiden ja osuuksien omistajille. Tällöin osuuskunnan luonne muuttuu aika lailla. Nyt tulee ottaa huomioon myös osuuskunnan ei-jäsenet sekä muistaa, että tässä tilanteessa osuuskunnan tulee jakaa ylijäämäänsä myös muille kuin jäsenille. Ja nyt pitää muistaa, että ylijäämän jakamisesta tulee olla sääntömerkintä ja silloin on säännöissä hyvä määritellä, mihin ylijäämän jakaminen perustuu. Erilaisia rahoitusmahdollisuuksia harkittaessa kannattaa miettiä, miten ne vaikuttavat osuuskunnan toimintaan sekä tulevaisuudessa tehtäviin päätöksiin.

Jotta yrityksen verotus voidaan toimittaa oikein, tulee taloushallinto olla oikein hoidettu. Ehdottomasti tulee käyttää alan ammattilaisia eli tilitoimistoa tai palkata oma kirjanpitäjä/palkanlaskija. Tässä kohtaa oletan, että taloushallinto on ulkoistettu tilitoimistolle, joten osuuskunnan jäsenten ei tarvitse huolehtia muusta kuin oikeiden ja tarpeellisten tietojen antamisesta tilitoimistolle. Osuuskunnan tulee valita tilintarkas-

taja, jos se täyttää yhdenkin ehdon tilintarkastuslaista. Jos osuuskunnan ei tarvitse valita tilintarkastajaa, tulee sen valita toiminnantarkastaja, jos sen säännöt niin määräävät. Laki ei määrää toiminnantarkastajalle sellaisia pätevyysvaatimuksia kuin tilintarkastajalle. Siitä huolimatta on hyvä valita osuuskunnan toiminnantarkastajaksi henkilö, joka tietää, mitä tehtävä vaatii. Luonnollisesti on turhaa pitää osuuskunnan toiminnassa mukana ketään, josta ei ole hyötyä. Tilintarkastaja tulee rekisteröidä, toiminnantarkastajaa ei.

Verotukseen vaikuttaa myös palkanmaksu. Jos osuuskunta maksaa jäsenilleen palkkaa, on osuuskunta velvollinen pidättämään palkasta ennakonpidätyksen ja tilittämään työntajamaksut verohallinnolle. Palkkakulut osuuskunta voi vähentää kuluina. Osuuskunnan tulee myös päättää millaiset työsopimukset laaditaan, jos jäsenille maksetaan palkkaa. Maksetaan kuukausi- tai tuntipalkkaa tehdyn työn perusteella vai onko palkanmaksun perusteena laskutus ja asiakkaan suoritus laskulle? On toki mahdollista, että jäsenet hoitavat itse laskutuksensa ja keräävät tätä kautta tuloja. Ennakonpidätystapa erottaa työntekijäaseman yrittäjyydestä. Tämä voi myös vaikuttaa osuuskunnan jäsenen työttömyysturvaan. Osuuskunnan tulee myös huolehtia pakollisista vakuutusmaksuista, jos se toimii työnantajana. Osuuskunnan toiminta ja siitä huolehtiminen perustuu suurelta osalta, miten työt osuuskunnassa tehdään. Tarjoaako osuuskunta palveluita ja markkinoin niitä asiakkaille sekä maksaa jäsenille palkkaa tehdystä työstä? Vai onko kyseessä puhdas laskutusosuuskunta, joka huolehtii vain jäsenten laskutuksesta ja työnantajamaksujen hoitamisesta? Tällä välillä on monta erilaista vaihtoehtoa.

Yritystoiminnan jatkuessa voi tulla tarve kehittyä ja muuttua. Osuuskunta on aika helppo muuttaa toiseksi yritysmuodoksi. Yksi osuuskuntalain muutoksen tarkoituksista on vähentää osuuskunnan painetta muuttua esimerkiksi osakeyhtiöksi. Yritysjärjestelyt ovat kuitenkin mahdollisia osuuskunnassa. Esimerkiksi jos osuuskunnassa on vain yksi jäsen tai jäsenmäärä on pudonnut yhteen, voi tämä yksi jäsen jatkaa yritystoimintaa toiminimenä niin halutessaan. Tietenkin yritysmuodonmuutos tarvitsee lainmukaisia toimia, mutta se ei ole kovinkaan monimutkaista. Tulee tietenkin ottaa huomioon, miten uusi yritysmuoto tulee muuttamaan yrityksen toiminnan järjestämistä. Esimerkiksi rahan nostaminen yrityksestä muuttuu sekä velvollisuuksista vas-

taaminen, kun yritysmuoto muuttuu toiminimeksi. Toiminimessä yrittäjä vastaa kai- kista yrityksen veloista ja velvollisuuksista henkilökohtaisesti. Näin on myös henki- löyhtiöissä. Myös jotkin osuuskunnan sääntömääräykset voivat muuttua jopa lainvas- taisiksi yritysmuodonmuutoksen vuoksi.

8.3 Osuuskunnan toiminnan lopettaminen

Yritystoiminta päättyy joko yrittäjän halusta lopettaa yritys tai pakon edessä esimer- kiksi taloudellisten vaikeuksien vuoksi. Erityisesti viime vuosien vaikeat taloudelliset ajat ovat vetäneet yritysten toiminnan tiukaksi. Osuuskuntaa ei voi lopettaa ilman selvitystilaa. Selvitystilalla on todella ikävä kaiku. Ensimmäisenä tulee mieleen kon- kurssissa oleva yritys. Osuuskunnan selvitystilassa ei aina ole kysymys taloudellisista vaikeuksista. Toki voidaan ajatella, että osuuskunta päättyy, kun se esimerkiksi jakautuu tai sulautuu. Mutta näissä tapauksissa osuuskunnan toiminta jatkuu uudessa muodostuneessa osuuskunnassa ja osuuskunnan jäsenet siirtyvät uuden osuuskunnan jäseniksi. Joten jos halutaan päättää osuuskunnan yritystoiminta kokonaan, tulee osuuskunta asettaa selvitystilaan ja sille tulee valita selvitysmiehet.

Osuuskunnan jäsenillä sekä osuuksien ja osakkeiden omistajilla on oikeus saada maksamansa osuusmaksut ja osakkeiden merkintähinnat takaisin osuuskunnan pur- kautuessa. Jos näiden maksujen jälkeen ja muiden velvoitteiden hoitamisen jälkeen osuuskunnalle jää vielä varoja, jaetaan nämä varat osuuskunnan jäsenten kesken. Ikävä kyllä usein osuuskunnan asettaminen selvitystilaan johtuu taloudellisista on- gelmista eikä jaettavia varoja aina löydy. Osuuskunnan purkautuminen voi myös ta- pahtua rekisteriviranomaisen toimesta, jos osuuskunta ei pysty selviytymään selvitys- tilasta johtuvista kuluista.

Jos osuuskunnan lopettamisen syynä ovat esimerkiksi jäsenten väliset erimielisyydet ja ollaan tultu siihen lopputulokseen, että yhdessä ei haluta jatkaa, kannattaa harkita vaihtoehtona esimerkiksi jakautumista. Osuuskunta voi jakautua useampaan osaan ja näin jäsenet voivat jatkaa toimintaansa omilla tahoillaan. Yritys on kuitenkin olemas- sa ja jos asiakkaitakin riittää, kannattaa tarkkaan harkita haluaako heittää kaikkea

pois. Jakautumisesta muodostuneet uudet osuuskunnat voivat muokata toimintaansa viisastuneena omaan suuntaansa ja ehkä aikaisempaa tarkemmin sovittuina asioina.

8.4 Yhteenveto

On tietenkin hieman vaikeaa arvioida nyt tämän työn tulosten käytännön arvoa, koska sen kertoo vasta, kun työn tuloksia käytetään jokapäiväisessä työssä. Silti nyt voidaan arvioida jotain kohtia, esimerkiksi omaa oppimistani, jota voin käyttää työssäni kirjanpitäjänä. Kuten alussa mainitsin, osuuskunnat olivat jääneet hieman ulkopuolisiksi työssäni, koska en ole työskennellyt niiden parissa. Myös työmaailmani suhtautui niihin aika varovasti. Joten ennakko-odotukset tähän työhön olivat aika riskitöitä. Mutta tutkimustyön edetessä havaitsin aika nopeasti, että osuuskunnat ovat yhteisö siinä missä muutkin. Jotkin yritysoikeudelliset ominaisuudet ovat rinnastettavissa osakeyhtiöön, mutta suurin ero on osuuskunnan sääntöjen laaja valta ohjailla osuuskunnan toimintaa. Kirjanpidollisesti osuuskunnassa ei ole suuria ihmeellisyyksiä. Yksi tärkein kohta on jäsenien osuusmaksujen kulku osuuskuntaan ja siitä ulos. Tämäkin toteutuu ja kirjataan osuuskunnan ylläpitämisen jäsenluettelon perusteella. Kuten kirjataan myös ei-jäsenten osuus- ja osakemaksut. Tässä tulee hyvin esille osuuskunnan hallituksen vastuu kirjanpidon ajan tasaisuudesta.

Havaitsin osuuskunnan erittäin mielenkiintoiseksi yritysmuodoksi. Osakeyhtiöt ovat erittäin säänneltyjä ja niiden toiminnan tulee tapahtua tiukkaan lain mukaan. Osuuskunnissa minua kiehtoo tuo valinnanvaraisuus, miten osuuskunta voi toimintaansa ohjata. Nyt voin tarjota paremmalla tietopohjalla osuuskuntaa mahdolliseksi yritysmuodoksi. Erityisesti henkilöyhtiöt tuntuvat olevan katoava yritysmuoto, johtuen varmasti sen erikoisesta verotusmallista sekä yhtiömiesten henkilökohtaisesta vastuusta. Osuuskunta voisi olla hyvä vaihtoehto, koska se oikeushenkilönä vastaa omista velvollisuuksistaan, mutta lain suoma valinnanvaraisuus antaa liikkumatilaa.

Joten tässä kohtaa voin arvioida työn onnistuneen ainakin itseni kohdalla erittäin hyvin. Tunnen osuuskunnan yritysmuotona paremmin ja tiedän, mitä tulee ottaa huomioon. Olenkin yrittänyt kirjoittaa työni mahdollisimman avaavasti, jotta sellainen-

kin lukija, joka ei ole näihin asioihin vihkiytynyt voi saada työstä tietoa, esimerkiksi henkilö, joka pohtii osuuskunnan perustamista tai sen toimintaan mukaan menemistä.

LÄHTEET

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja teos, ilmaisu, tekeminen. Akatiimi.

Eduskunta – valtiopäiväasiakirjat. 2013. Kirjallinen kysymys 820/2013 vp.
<http://eduskunta.fi>.

Hallituksen esitys eduskunnalle osuuskunnan jakaman ylijäämän verotuksesta. 2014.
HE 130/2014.

Hallituksen esitys eduskunnalle osuuskuntalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
2012. HE 185/2012..

Husa, J., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2001. Kirjoitetaan juridiikkaa. Talentum Media Oy.

ICA, CICOPA, Pellervo-seura, Coop Finland. 2008. Työosuuskuntien kansainvälinen julkilausuma.
http://www.coopfin.coop/Resources/tyoosuuskuntien_julkilausuma.pdf.

Kirjanpitolautakunta. 2013. Lausunto 2013/1907.
<http://www.edilex.fi.lillukka.samk.fi>.

Koskinen S. 2013. Työosuuskunnan kautta työtä suorittavan status työttömyysturvas-
sa. Edilex 2013/7. www.edilex.fi/lakikirjasto.

KPMG:n Tax Flash. 2014. Osuuden nopeutetun palautuksen käsittely uudessa osuuskuntalaissa. Viitattu 8.9.2014. <http://www.kpmg.com/FI/fi/Ajankohtaista/Uutisia-ja-julkaisuja/Tax-Flash/Sivut/Osuuden-nopeutetun-palautuksen-kasittely-uudessa-osuuskuntalaissa>.

Kukkonen, M. & Walden, R. 2010. Elinkeinoverolaki käytännössä. WSOYpro Oy.

Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista. 1929. L 13.6.1929/228.

Laki velan vanhentumisesta. 2003. L 15.8.2003/728.

Laskutusosuuskunta Eezy. 2014. Helpompaa yrittäjyyttä. www.eezy.fi.

Mähönen, J. & Villa, S. 2014. Osuuskunta. Sanoma Pro Oy.

Osakeyhtiölaki. 2006. L 21.7.2006/624.

Osuuskuntalaki. 2013. L 421/2013.

Osuuskunta PPO:n verkkosivut. 2014. Osuuspääoman korko. Viitattu 22.11.2014.
<http://www.osuuskuntappo.fi/jasenille/osuuspaaoman-korko/>.

Patentti- ja rekisterihallituksen verkkosivut. 2014. Uutiset 2014. Viitattu 10.8.2014. <http://www.prh.fi/fi/uutislistaus/2014>.

Peltomäki, T. 2014. Työosuuskunta ja työntekijän verotuskysymykset. Tilisanomat 4/2014, 25.

Pöyhönen, S. 2013. Osuuskunta ja osuuskuntalaki. Talentum.

Rekola-Nieminen L. 2014. Osuuskunta kirjanpidon näkökulmasta. Tilisanomat 4/2014, 25.

Tilastokeskuksen verkkosivut. 2013. Tutkimusprosessi. Viitattu 23.2.2014. www.stat.fi

Tilintarkastuslaki. 2007. L 13.4.2007/459.

Työttömyysturvalaki. 2002. L 31.12.2002/1290.

Verohallinnon verkkosivut. 2013. Tuloverotus – osakeyhtiö ja osuuskunta. Viitattu 6.9.2014. www.vero.fi.

Villa S., Ossa J. & Saarnilehto A. 2007 Yritysmuodot – toiminta, rahoitus ja verotus. WSOYpro Oy.

Virtuaali- ammattikorkeakoulun verkkosivut. 2007. Tulkinnalliset analyysit ammatillisen tiedon muodostajana. Viitattu 15.3.2014. <http://www2.amk.fi/digma.fi>.

Yritys- ja yhteisötietojärjestelmän verkkosivut. Viitattu 23.8.2014. www.ytj.fi.

LIITE 1

Perustamissopimus

1. Perustamme tällä perustamissopimuksella osuuskunnan,
jonka toiminimi on

(vaihtoehto)
(vaihtoehto)

Hyväksymme toiminimen ja vaihtoehdot rekisteröitäväksi ilmoitetussa järjestyksessä

2. Osuuskunnan perustajajäsenet:

Täydellinen nimi	Syntymäaika/Y-tunnus

3. Kukin perustajajäsen merkitsee yhden osuuden.

4. Osuudesta osuuskunnalle maksettava määrä (merkintähinta) x xxx, xx euroa.

5. Osuudet on maksettava viimeistään (pp.kk.vvvv).

6. Hallituksen varsinaisiksi jäseniksi valitsemme

--

ja varajäseneksi

--

7. Hallituksen puheenjohtajaksi valitsemme

--

8. Tilintarkastajaksi valitsemme

--

ja varatilintarkastajaksi

--

Tilintarkastajia ei ole valittu

9. Toimitusjohtajaksi valitsemme

--

(toimitusjohtaja ei ole pakollinen, täytetään tarvittaessa)

10. Tilikausi on (pp.kk. - pp.kk.)

11. Osuuskunnan säännöt ovat tämän perustamissopimuksen liitteenä.
Valtuutetaan ilmoituslomakkeella nimetty kaupparekisterin asiamies tekemään rekisteriviranomaisen mahdollisesti edellyttämät korjaukset kaikkien osakkeenomistajien puolesta perustamissopimukseen tai sääntöihin.

Kaikkien jäsenten allekirjoitukset, nimenselvennykset ja päiväykset

Osuuskunnan säännöt - liite perustamissopimukseen

1§ Osuuskunnan toiminimi on

2§ Osuuskunnan kotipaikka on

3§ Osuuskunnan toimiala on

4§ Osuuskuntaa edustaa hallitus. Hallitus voi lisäksi antaa nimetyille henkilölle prokuuran tai oikeuden osuuskunnan edustamiseen.